

Jonge tieners en alcohol

Onderzoek naar het alcoholgebruik, de bekendheid met merken, het verkrijgen van alcohol en de opvoeding onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar

Utrecht, september 2004

Jonge tieners en alcohol

Onderzoek naar het alcoholgebruik, de bekendheid met merken, het verkrijgen van alcohol en de opvoeding onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar

Utrecht, september 2004

Bestelnr.: U.2004.11

Auteur: drs. Jorinde Klungers

STAP (Stichting Alcoholpreventie)

Postbus 8181

3503 RD Utrecht

T: 030-6565041

F: 030-6565043

E: stap@alcoholpreventie.nl

W: www.alcoholpreventie.nl

www.alcoholenopvoeding.nl

www.alcoholreclame.nl

Samenvatting

In dit onderzoek is naast het alcoholgebruik van jongeren van elf tot en met vijftien jaar onderzocht hoe ouders, volgens de jongeren, omgaan met alcohol in de opvoeding. Andere vragen zijn: in hoeverre zijn jongeren van elf tot en met vijftien bekend met de merknamen van alcoholische dranken en zijn er verschillen tussen autochtone en allochtone jongeren?

In de maanden maart, april en mei van 2004 zijn 193 jongeren in heel Nederland ondervraagd. Het onderzoek dient als basis voor de campagne "Hoezo te jong?" gericht op ouders van jonge tieners die half september van start gaat.

1. Alcoholgebruik onder jongeren (11-15 jaar)

Alcoholgebruik onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar komt veel voor. Hoe ouder de jongeren zijn, des te vaker ze ervaring met alcohol hebben. Vanaf dertien jaar heeft vrijwel iedereen een slokje alcohol gedronken. Ook van de elf- en twaalfjarigen heeft het merendeel een slokje alcohol geprobeerd.

Tweevijfde van de jongeren heeft recent gedronken. Van de jongeren die minstens één glas hebben gedronken is dat driekwart. Onder de elf- en twaalfjarigen is het aantal recente drinkers beperkt. Vanaf dertien jaar neemt het sterk toe tot 93% op vijftienjarige leeftijd. Ruim tweederde van de jongeren heeft op één tot drie dagen in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek gedronken en op bijna éénderde vier tot tien dagen. Een klein aantal jongeren heeft op elf tot achttien dagen gedronken. Hoe ouder de jongeren zijn, des te vaker ze drinken.

De allochtone veertien- en vijftienjarigen van school H. drinken in alle opzichten veel minder vaak dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten.

2. Bekendheid met merken

Jongeren van elf tot en met vijftien jaar drinken het liefst frisdrank of sap op een feest. Van de alcoholische dranken is mixdrank de grote favoriet. Hoe ouder, des te populairder worden de alcoholische dranken. Jongeren van vijftien jaar drinken het liefst alcohol op een feestje.

Hoe meer ervaring jongeren met alcohol hebben, des te vaker kiezen zij alcohol als favoriete drank. Jongeren die nog nooit of alleen een slokje gedronken hebben, geven logischerwijs vrijwel altijd de voorkeur aan frisdrank en sap. De jongeren die minstens één glas hebben gedronken, geven de voorkeur aan alcoholische dranken. Bij de recente drinkers is alcohol nog populairder. Tweederde drinkt liever alcohol. Van de jongeren die mixdrank als favoriete drank kiezen, heeft de helft Bacardi Breezer als favoriet. Ook populair zijn de premixen Smirnoff Ice, Passoa Diablo en postmix Red Bull met rode wodka.

Gemiddeld noemen de jongeren spontaan vijf merken alcoholhoudende dranken. Meisjes kennen minder merken dan jongens. Hoe ouder jongeren zijn, des te meer merken kunnen ze spontaan opnoemen. Ook geldt dat hoe meer ervaring jongeren hebben, des te meer merken ze kennen. Bij de jongeren die een glas hebben gedronken en bij de recente drinkers kent het merendeel zes merken of meer.

In totaal noemden jongeren 52 bestaande merknamen, vooral merken van likeur en sterke drank, maar ook van bier en mixdranken. Er werd slechts één wijnmerk genoemd. Bacardi Breezer en Heineken zijn de meest genoemde merken. Ook zeer bekend zijn Grolsch, Amstel, Smirnoff Ice, Passoa, Safari en Flügel.

In alle leeftijdsgroepen worden biermerken het vaakst genoemd, met uitzondering van de meisjes van veertien en vijftien. Bij meisjes van veertien en vijftien worden biermerken en mixdranken even vaak genoemd.

Van de merken die jongeren spontaan opnoemen is 65% door hen geprobeerd. Vooral Bacardi Breezer is vaak geprobeerd. Van de totale populatie heeft 61% deze premix gedronken. Vooral mixdrankmerken (83%) en likeur/sterke drankmerken (75%) worden vaak geprobeerd.

Jongeren geven niet vaak aan dat ze een merk willen uitproberen (12%), aangezien een groot deel van de merken al is gedronken. Bijna een kwart (23%) van de keren dat een merk genoemd is, wordt aangegeven dat de jongere noch het merk had gedronken noch het wilde uitproberen. In ruim driekwart van de gevallen is het merk dat een jongere spontaan noemt gedronken of bestaat er de wens om het uit te proberen.

3. Het verkrijgen van alcohol

Ruim één op de vijf jongeren heeft wel eens alcohol gekocht. Dat geldt zowel voor jongens als voor meisjes. Hoe ouder, des te vaker wordt er alcohol gekocht. Van de vijftienjarigen heeft iets meer dan de helft alcohol gekocht. Hoe meer ervaring met drinken, des te meer alcohol kopen de jongeren. Driekwart van de jongeren koopt alcohol in de supermarkt (74%), maar ook in de disco, in het café en in de slijterij wordt gekocht.

Bijna tweevijfde van de jongeren geeft aan dat hun ouders wel eens alcohol voor hen hebben gekocht. Hoe ouder jongeren zijn, des te vaker alcohol voor hen gekocht is. Op veertien- en vijftienjarige leeftijd heeft respectievelijk 71% en 64% van de ouders alcohol voor hun kind gekocht.

4. Alcohol en opvoeding

Viervijfde van de jongeren van elf tot en met vijftien jaar zegt alcohol te mogen drinken van hun ouders. Het merendeel mag dat bij speciale gelegenheden. Slechts éénvijfde mag niet drinken van de ouders. Hoe ouder jongeren zijn, des te vaker hebben ze toestemming om te drinken en bij des te meer gelegenheden. Van de elfjarigen mag 50% niet drinken, van de twaalfjarigen 29%, van de dertienjarigen 15%, van de veertienjarigen 3% en van de vijftienjarigen 4%.

Van de allochtone jongeren van school H. (veertien en vijftien jaar) mag bijna de helft niet drinken. Veel minder van deze jongeren geven dus aan toestemming te hebben van hun ouders. Als ze toestemming hebben, is dat vooral voor speciale gelegenheden.

De helft van de jongeren van elf tot en met vijftien jaar mag bij speciale gelegenheden drinken. Dat zijn vooral feestdagen, maar ook feestjes en verjaardagen.

Aan de jongeren die mogen drinken is gevraagd hoeveel ze maximaal mogen drinken per keer. Ruim de helft mag twee glazen of meer drinken. Een deel van hen mag zelfs vier tot tien glazen drinken (15%). Meer dan tien glazen denkt 7% te mogen drinken. Jongens noemen veel vaker dan meisjes een hoeveelheid van tien glazen of meer. Tussen de leeftijden zitten grote verschillen. Gemiddeld mogen jongeren 3,6 glas alcohol drinken. Tot en met dertien jaar mogen jongeren maximaal twee glazen drinken. Veertienjarigen mogen bijna vier glazen drinken, zestienjarigen ruim zes. De allochtone jongeren van school H. mogen veel minder drinken dan hun leeftijdsgenoten.

Tweederde van de jongeren wordt gewaarschuwd voor de risico's van alcohol voor de gezondheid en in het verkeer en één derde niet. Jongens worden iets vaker gewaarschuwd dan meisjes. Vijftienjarigen worden het minst vaak gewaarschuwd. De allochtone jongeren van school H. worden minder vaak gewaarschuwd voor de risico's van alcohol voor de gezondheid en in het verkeer. Ruim de helft wordt nooit gewaarschuwd.

Vrijwel alle ouders weten, volgens de (drinkende) jongeren, dat hun kind drinkt. Hoeveel hun kind drinkt weten minder ouders. Éénvijfde van de ouders weet het niet. Dit zijn vooral ouders van veertien- en vijftienjarigen.

5. Discussie

Het onderzoek heeft nieuwe gegevens opgeleverd over de bekendheid met merken van jongeren, het koopgedrag van ouders voor hun kinderen en de beleving van de opvoeding over alcohol door jonge tieners. Deze informatie kan gebruikt worden voor de oudercampagne "Hoezo te jong?". De gegevens uit andere recente onderzoeken geven net als ons onderzoek aan dat jonge tieners vaak al jong beginnen met drinken en soms ook al veel drinken. De onderzochte groep jongeren is dus vergelijkbaar met de Nederlandse jongeren.

Het lijkt erop dat ouders te weinig weten over de risico's van alcohol voor jonge tieners, te gemakkelijk hun kinderen toestaan om te drinken, te veel glazen toestaan, te gemakkelijk alcohol voor hun kind kopen, te weinig toezicht houden op het alcoholgebruik van hun kind, weinig of niet waarschuwen voor de risico's van alcohol en/of hun normen over alcoholgebruik onvoldoende naar hun kinderen communiceren. Dit geldt uiteraard niet voor alle ouders, maar voor een deel van de ouders lijkt dit wel op te gaan. In de voorlichting aan ouders kan informatie over de risico's worden gegeven en kan besproken worden wat verstandig is in de opvoeding over alcohol.

Ook is het belangrijk dat ouders kennis hebben van het alcoholgebruik van jonge tieners, zodat ze weten op welk moment bepaalde informatie verteld kan worden. Advies over hoe ze dit het beste kunnen doen, kan voor sommige ouders zinvol zijn.

Uit alle onderzoeken, inclusief ons onderzoek, blijkt dat jongeren alcohol kopen, terwijl het niet toegestaan is om alcohol te verkopen aan jongeren tot zestien jaar. Meer controle hierop, zowel door ouders als door de overheid, zou dit kunnen terugdringen. Ouders kunnen dit doen door toezicht te houden op hun kinderen en een klacht in te dienen als alcohol aan hun kind is verkocht.

Uit de merkenkennis van jongeren, maar ook uit andere onderzoeken (Spiertz, 2004), valt af te leiden dat jonge tieners worden beïnvloed door de alcoholmarketing. Ze kunnen ook meehelpen om de alcoholmarketing, gericht op jongeren, te beperken door klachten in te dienen als ze een alcoholreclame ongeschikt voor jongeren vinden.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave.....	6
Dankwoord.....	7
Inleiding.....	8
Verantwoording.....	9
1. Alcoholgebruik onder jongeren (11-15 jaar).....	12
1.1 Ruim de helft van de jongeren heeft minstens een glas alcohol gedronken.....	12
De allochtone jongeren van school H. hebben minder vaak een glas alcohol gedronken dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Ruim de helft (53%) heeft een glas alcohol gedronken tegenover 85 tot 96% van de Nederlandse veertien- en vijftienjarigen.....	13
1.2 Tweevijfde van de jongeren heeft recent gedronken.....	13
2. Bekendheid met merken.....	15
2.1 Mixdrank is favoriete alcoholische drank op een feest.....	15
2.2 Bacardi Breezer is het favoriete merk mixdrank.....	15
2.3 Merkenkennis van jongeren is groot.....	16
2.4 Bacardi Breezer en Heineken meest genoemde merken.....	18
2.5 Tweederde van de jongeren heeft bekende merken uitgeprobeerd.....	20
3. Het verkrijgen van alcohol.....	22
3.1 Helft van de recent drinkende jongeren koopt zelf alcohol.....	22
3.2 Tweevijfde ouders koopt alcohol voor hun kind.....	22
4. Alcohol en opvoeding.....	24
4.1 Viervijfde van de jongeren mag alcohol drinken.....	24
4.2 Jongeren mogen gemiddeld bijna vier glazen per keer drinken.....	25
4.3 Ruim een kwart wordt nooit gewaarschuwd voor de risico's.....	27
4.4 Meeste ouders weten hoeveel hun kind drinkt.....	28
5. Discussie.....	29
5.1 Vergelijkbaar alcoholgebruik door jongeren in andere onderzoeken.....	29
5.2 Conclusies.....	29
5.3 Discussie.....	30
5.4 Mogelijkheden voor campagne "Hoezo te jong?".....	31
Bijlage 1: opbouw onderzoekspopulatie.....	33
Bijlage 2: tabellen.....	35
Bijlage 3: bronnen.....	47

Dankwoord

De volgende mensen hebben meegewerkt aan het onderzoek, waarvoor onze dank:

- drs. Karin Hommen (verwerking gegevens)
- dr. Lex Lemmers (referent Trimbos-instituut)
- Esther de Ridder (enquêteur, verwerking gegevens)
- Jeremy Michael Schutte (enquêteur)

Ook danken we alle scholen en jongeren die meegewerkt hebben aan het onderzoek.

Inleiding

In dit onderzoek is het alcoholgebruik onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar, de bekendheid met merken, het verkrijgen van alcohol en de opvoeding onderzocht. Middels het onderzoek willen we meer inzicht krijgen in hoeverre jongeren van elf tot en met vijftien bekend zijn met alcohol en wat de rol van de opvoeding hierin is. Met name zijn antwoorden gezocht op de volgende vragen:

- In hoeverre zijn jongeren van elf tot en met vijftien bekend met de merknamen van alcoholische dranken? Hebben ze de merken zelf geprobeerd?
- Hoeveel ouders halen, volgens de jongeren, speciaal voor hun kind alcohol in huis? Hoeveel jongeren kopen zelf alcohol?
- Denken jongeren te mogen drinken van hun ouders? Hoeveel?
- Zijn ouders, volgens de jongeren, op de hoogte van het alcoholgebruik van hun kind?
- Waarschuwen ouders, volgens de jongeren, hun kind over de risico's van alcohol voor de gezondheid en in het verkeer?
- Zijn er verschillen tussen autochtone en allochtone jongeren?

In de maanden maart, april en mei van 2004 zijn 193 jongeren in heel Nederland ondervraagd. Omdat het niet gaat om een representatief onderzoek is ook gevraagd naar het alcoholgebruik van de jongeren. Zo kunnen de gegevens van de ondervraagde jongeren beter vergeleken worden met cijfers uit andere landelijke recente onderzoeken. Het onderzoek dient als basis voor de campagne "Hoezo te jong?" gericht op ouders van jonge tieners die half september 2004 van start gaat.

Verantwoording

Hieronder wordt beschreven waarom dit onderzoek is uitgevoerd, wat de opbouw van dit rapport is en welke werkwijze en methode is gehanteerd. Ook wordt de onderzoekspopulatie beschreven.

Alcoholgebruik onder jonge tieners toegenomen

Uit een recent Trimbos-onderzoek (2004) bleek dat het alcoholgebruik onder jonge tieners in vergelijking met vier jaar geleden is toegenomen. Vooral meisjes van twaalf tot en met veertien jaar en jongens van twaalf en dertien jaar zijn meer gaan drinken. Ook wordt op steeds jongere leeftijd gedronken. In groep zeven en acht van het basisonderwijs heeft ongeveer de helft van de kinderen alcohol geconsumeerd. In het voortgezet onderwijs heeft 85% van de leerlingen van twaalf tot en met achttien jaar gedronken. Ook uit een NIPO-onderzoek (2003) bleek dat jongeren van tien tot en met vijftien jaar al jong ervaring hebben met alcohol.

Project Alcohol en Jongeren van STAP richt zich op de ouders

Alcoholgebruik onder jonge tieners is dus toegenomen, ondanks de risico's die drinken op jonge leeftijd met zich meebrengt (factsheet STAP, 2003). De Stichting Alcoholpreventie (STAP) vindt dit een zorgelijke ontwikkeling. STAP is een landelijk opererende organisatie op het gebied van alcoholpreventie en werkt nauw samen met organisaties als Trimbos-instituut, NIGZ en VWA. Regionaal zijn met name de GGD-en en de afdelingen preventie van de verslavingszorg de partners. Het werkkerrein waarin STAP opereert valt uiteen in vier velden. Allereerst is dat het project Alcohol en Jongeren, een project gericht op alcoholgebruik van jongeren in relatie tot opvoeding. Daarnaast monitort STAP de alcoholmarketing in opdracht van het ministerie van VWS. Het project Alcohol en Zwangerschap geeft voorlichting over alcohol, zwangerschap en borstvoeding. Tenslotte besteedt STAP sinds 2003 bijzondere aandacht aan het gemeentelijk alcoholbeleid.

STAP vindt het belangrijk om het alcoholgebruik onder jonge tieners terug te dringen en de beginleeftijd uit te stellen. Het project Alcohol en Jongeren richt zich vooral op de ouders van jongeren in de leeftijd van tien tot en met vijftien jaar. In de afgelopen periode heeft het project Alcohol en Jongeren expertise opgebouwd middels onderzoek, focusgesprekken en interviews met ouders en kinderen en contacten in het veld. Deze kennis is gebundeld in het boek "Mag ik ook een glaasje?" (Klungers en Van Dalen, 2004). Andere producten zijn onder meer de website www.alcoholenopvoeding.nl en de folder "Praten met je kind over alcohol". Met de nieuwe campagne "Hoezo te jong?" wil STAP een bijdrage leveren aan het verminderen van het alcoholgebruik onder jonge tieners en het uitstellen van de beginleeftijd van alcoholgebruik.

Ouders hebben veel mogelijkheden om te jong en te veel drinken bij hun kinderen te voorkomen

Ouders vormen een belangrijke doelgroep, omdat ze veel mogelijkheden hebben om te voorkomen dat hun kinderen te jong en te veel drinken. Het is belangrijk om als ouder het goede voorbeeld te geven wat betreft alcoholgebruik. Ook een nauwe band tussen ouder en kind heeft een positieve invloed. Betrokkenheid van het gezin bij activiteiten buiten het gezin en toezicht houden op activiteiten en relaties van het kind buiten het gezin is zinvol. Ouders kunnen invloed uitoefenen op de selectie van vrienden (Cuijper en Bolier, 2001). Andere manieren om bij te dragen aan het voorkomen van te jong en te veel drinken zijn goede ondersteuning en supervisie door ouders, opbouwende controle en discipline en kennis van ouders over het gedrag van hun kind (Engels, 2003). Tot slot blijkt dat het verbieden of ontmoedigen van alcoholgebruik correleert met het uitstellen van de beginleeftijd van het eerste drankje (Monshouwer et al, 2003).

Vooronderzoek campagne ‘Hoezo te jong?’

De recente onderzoeken van het Trimbos-instituut en het NIPO geven een duidelijk beeld van het alcoholgebruik van jonge tieners: ze beginnen te jong en houden het lang niet altijd bij één of twee glazen. Omdat STAP half september van start gaat met de campagne “Hoezo te jong?” is het belangrijk om over specifiekere informatie te beschikken. Daarom is meer onderzoek gedaan naar de bekendheid van jongeren met merken alcoholhoudende drank, de verkrijgbaarheid van alcohol en de opvoeding.

Onderzoek van de Alcohol & Public Policy Group (2003) geeft aan dat alcoholmarketing minderjarigen aanzet tot drinken. Jongeren worden door alcoholmarketing gestimuleerd om alcoholgebruik te zien als positief, aantrekkelijk en met relatief weinig risico's. Recent literatuuronderzoek (Spiertz, 2004) bevestigt deze gegevens. Van marketing wordt vaak gezegd dat deze bedoeld is om de bekendheid met een bepaald merk te vergroten. Daarom is onderzocht in hoeverre jongeren daadwerkelijk bekend zijn met merken van alcoholhoudende dranken. Wel is het goed om te bedenken dat er waarschijnlijk ook andere zaken van invloed zijn op de merkbekendheid van jongeren, zoals de merken die ouders in huis hebben.

In andere onderzoeken (onder andere Bieleman et al, 2004 en Van de Pol en Duijser, 2003) is regelmatig gevraagd of jongeren zelf alcohol hebben gekocht in een winkel of tijdens het uitgaan. Of ouders alcohol speciaal voor hun kind kopen is echter niet bekend. In dit onderzoek is dit wel gevraagd. Ter vergelijking is ook gevraagd of de jongeren zelf alcohol hebben gekocht. Het is interessant om te weten hoeveel ouders alcohol voor hun kind kopen, omdat ouders hun kinderen op die manier wel heel expliciet toestemming geven om te drinken.

Tot slot zijn vragen gesteld over de opvoeding van de jongeren. Gevraagd is of de jongeren mogen drinken en hoeveel. Ook is gevraagd of de jongeren denken dat hun ouders weten of ze drinken en of ouders weten hoeveel ze drinken. Zoals al eerder in de inleiding is aangegeven, kan kennis van ouders over het gedrag van hun kind te jong beginnen met drinken helpen voorkomen. Ook is bekend dat het verbieden of ontmoedigen van alcoholgebruik samenhangt met het uitstellen van de beginleeftijd van het eerste drankje. Soortgelijke vragen zijn ook in andere onderzoeken gesteld, waarmee de cijfers uit dit onderzoek vergeleken zullen worden.

Opbouw van het rapport

In het eerste hoofdstuk wordt besproken hoeveel ervaring elf- tot en met vijftienjarige jongeren hebben met alcohol en hoe vaak ze drinken. Het tweede hoofdstuk bespreekt de bekendheid met merken onder jongeren. In hoofdstuk drie wordt aangegeven hoeveel jongeren alcohol hebben gekocht en waar. In hoofdstuk vier worden de gegevens over de opvoeding weergegeven. Besproken wordt of kinderen mogen drinken van hun ouders, hoeveel ze mogen drinken en of ze voorlichting over de risico's krijgen. Tot slot worden de resultaten van dit onderzoek in de discussie (hoofdstuk vijf) besproken. Voor zo ver mogelijk worden de resultaten vergeleken met de resultaten uit andere recente onderzoeken.

Onderzoekspopulatie, werkwijze en methode

Het onderzoek is uitgevoerd onder 193 jongeren van elf tot en met vijftien jaar. De gegevens van de leerlingen van één van de scholen zijn apart verwerkt. Dit was een middelbare school met een zeer hoog percentage leerlingen van buitenlandse komaf. Omdat door de enquêteurs niet specifiek is gevraagd naar de afkomst van de jongeren, zijn de leerlingen van deze school apart geanalyseerd. De 30 ondervraagde jongeren van deze school zijn allen veertien en vijftien jaar oud en doen HAVO of VWO. De groep bestaat uit evenveel jongens als meisjes. De cijfers over deze aparte groep worden voor zover relevant apart genoemd in de verschillende hoofdstukken.

De overige groep bestaat uit 163 jongeren, waaronder 79 jongens en 84 meisjes. Er zijn ongeveer evenveel jongeren van elke leeftijd: 20% is elf jaar, 17% is vijftien jaar en de andere leeftijden omvatten elk 21%. Een overzicht van de onderzoekspopulatie is te vinden in bijlage 1.

Er zijn op twee basisscholen enquêtes afgenomen, op drie middelbare scholen en in drie plaatsen op straat. Er is voornamelijk onderzoek gedaan in steden. De plaatsen waar enquêtes zijn afgenomen zijn: Amersfoort, Arnhem, Den Bosch, Den Haag, Rijswijk, Utrecht en Zeist. De scholen zijn telefonisch benaderd om mee te doen. Op straat werden kinderen willekeurig gevraagd om mee te doen. Op straat kregen de kinderen een zakje snoep als beloning, op school niet. Aan zowel de scholen als de kinderen is toegezegd dat zij anoniem blijven.

Er is face-to-face een enquête afgenomen bij elk kind, zowel op scholen als op straat. De enquête is afgenomen door drie getrainde enquêteurs in de periode maart tot en met mei 2004. De onderzoekspopulatie is niet representatief. Het is belangrijk om dit in gedachten te houden bij het lezen van de gegevens. De resultaten zijn niet te generaliseren naar alle jongeren van Nederland, maar kunnen wel een indicatie geven. In bijlage 2 staat een overzicht van de belangrijkste tabellen.

1. Alcoholgebruik onder jongeren (11-15 jaar)

Onderstaand hoofdstuk beschrijft het alcoholgebruik onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar. Ingegaan wordt op hoeveel jongeren ooit alcohol hebben gedronken, hoeveel jongeren recent hebben gedronken en hoe vaak ze drinken.

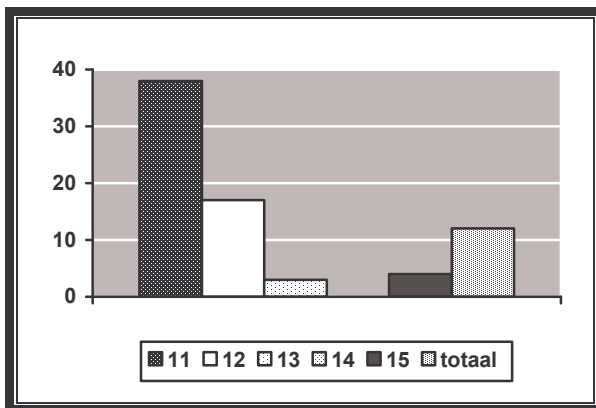
De cijfers worden vergeleken met een groep HAVO- en VWO-leerlingen van veertien en vijftien jaar op een school waarop grotendeels leerlingen zitten met een niet-Nederlandse achtergrond. Deze jongeren hebben dezelfde vragen gekregen als de andere ondervraagde jongeren voor dit onderzoek. In het onderzoek wordt naar deze jongeren steeds verwezen als de allochtone jongeren van school H. Hun antwoorden worden, voor zover relevant, steeds apart weergegeven en vergeleken met de andere veertien- en vijftienjarigen ofwel de (grotendeels) Nederlandse jongeren.

1.1 Ruim de helft van de jongeren heeft minstens een glas alcohol gedronken

Veel jongeren van elf tot en met vijftien jaar hebben al gedronken. Soms is het beperkt gebleven tot een slokje, maar vaak al minstens een glas. Eerst wordt beschreven hoeveel jongeren een slokje hebben gedronken, daarna wordt aangegeven hoeveel jongeren een glas alcohol hebben gedronken.

Het merendeel van de jongeren (88%) heeft wel eens een beetje alcohol geprobeerd. Slecht 12% heeft nog nooit alcohol gedronken, al was het maar een slokje. Er zijn evenveel jongens als meisjes die nog nooit alcohol hebben gedronken.

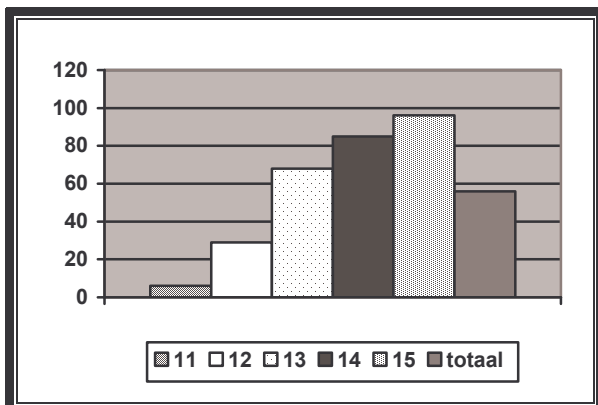
Figuur 1.1: percentage jongeren (11-15 jaar) dat geen slokje heeft gedronken (N=163)

Uit bovenstaande figuur blijkt dat zelfs bij de elfjarigen de meerderheid een slokje alcohol heeft gedronken.

Ruim de helft van de jongeren (56%) heeft minstens één keer een heel glas alcohol gedronken, ongeveer evenveel jongens als meisjes.

Figuur 1.2: percentage jongeren (11-15 jaar) dat minstens een glas alcohol heeft gedronken (N=163)

Uit figuur 1.2 blijkt dat het percentage jongeren dat minstens een glas heeft gedronken snel stijgt met het toenemen van de leeftijd. Vanaf dertienjarige leeftijd heeft het merendeel van de jongeren een glas alcohol gedronken (68%). Voor veertienjarigen is dat 85% en voor vijftienjarigen 96%.

Ook aan de 30 allochtone jongeren van veertien en vijftien jaar van school H. is gevraagd of ze wel eens een slokje alcohol hebben gedronken. In tegenstelling tot de Nederlandse veertien- en vijftienjarigen die vrijwel allemaal een slokje alcohol hebben gedronken, heeft van deze allochtone jongeren slechts 63% een slokje alcohol gedronken.

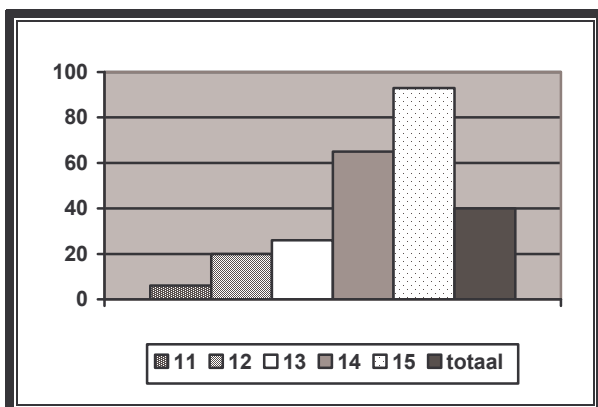
De allochtone jongeren van school H. hebben minder vaak een glas alcohol gedronken dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Ruim de helft (53%) heeft een glas alcohol gedronken tegenover 85 tot 96% van de Nederlandse veertien- en vijftienjarigen.

1.2 Tweevijfde van de jongeren heeft recent gedronken

Van de jongeren die minstens een glas alcohol hebben gedronken, heeft driekwart in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek nog gedronken. Dit duidt op regelmatig alcoholgebruik. De meeste jongeren drinken hooguit twee dagen per week. Hoe ouder jongeren zijn, des te vaker gebruiken ze alcohol.

In onderstaande figuur is te zien dat tweevijfde van alle jongeren de vier weken voorafgaand aan het onderzoek alcohol gedronken heeft, ongeveer evenveel jongens als meisjes. Opvallend is dat er over het algemeen weinig verschil is tussen de percentages jongeren die een glas hebben gedronken en de percentages jongeren die de vier weken voor het onderzoek hebben gedronken. Recent gebruik wordt vaak als maat beschouwd om te meten hoeveel jongeren regelmatig drinken. Dit zou betekenen dat meeste jongeren die minstens één glas hebben gedronken regelmatig alcohol gebruiken.

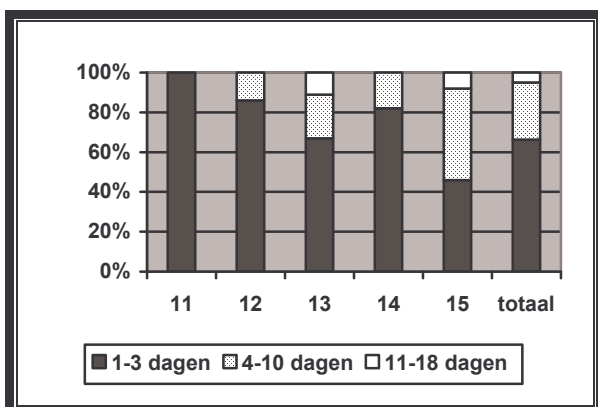
Figuur 1.3: percentage jongeren (11-15 jaar) dat de vier weken voorafgaand aan het onderzoek gedronken heeft (N=163)

Van de allochtone jongeren van school H. lijkt het merendeel geen regelmatige drinker te zijn. Slechts 30% heeft de afgelopen vier weken gedronken tegenover respectievelijk 65% en 93% bij de Nederlandse veertien- en vijftienjarigen. Van de allochtone jongeren die minstens een glas hebben gedronken heeft ruim de helft (56%) recent gedronken.

Ook is gevraagd hoe vaak jongeren drinken. In figuur 1.4 is te zien dat hoe ouder jongeren worden, des te vaker ze drinken. Tot en met veertien jaar hebben de meeste jongeren één tot drie dagen in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek gedronken. Van de vijftienjarigen dronk bijna de helft (46%) op vier tot tien dagen en 8% op elf tot achttien dagen in de afgelopen vier weken. Niemand dronk meer dan achttien keer in vier weken tijd.

Figuur 1.4: aantal dagen dat jongeren (11-15 jaar) de afgelopen vier weken hebben gedronken (N=66)

Van de negen allochtone leerlingen (30%) van school H. die recent gedronken hebben, dronk tweederde maximaal drie dagen, de rest meer. Ook hier geldt dat de Nederlandse veertien- en vijftienjarigen gemiddeld veel hoger scoorden.

2. Bekendheid met merken

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de trends onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar, dat wil zeggen de voorkeuren voor merken en de kennis over merken. Ook wordt aangegeven of jongeren de door hen genoemde merken geschikt vinden voor kinderen of voor volwassenen.

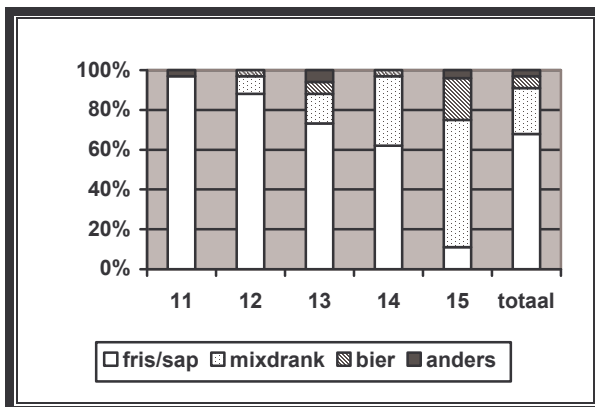
2.1 Mixdrank is favoriete alcoholische drank op een feest

Aan de jongeren van elf tot en met vijftien jaar is gevraagd wat zij het liefst op een feestje drinken. Gevraagd is naar de voorkeur op een feest, omdat de verwachting is dat jongeren vaak op feesten drinken. Op feesten is vaak alcohol beschikbaar, wat het voor jonge tieners een keuzemoment maakt: wel of niet alcohol drinken. Op een feest kan de druk op een jongere extra groot zijn, als vrienden ook drinken. Ook gebeurt het regelmatig dat jongeren hun ouders onder druk zetten om te mogen drinken (Klungers en Van Dalen, 2004).

Tweederde (67%) drinkt het liefst frisdrank of sap (meestal werd cola genoemd). Bijna een kwart (23%) drinkt het liefst mixdrank. Bier is de favoriete drank van slechts 6%. Niemand dronk het liefst wijn. Meer meisjes dan jongens geven de voorkeur aan mixdrank. Jongens geven vijf keer zo vaak de voorkeur aan bier dan meisjes.

Uit onderstaande figuur blijkt dat tot vijftien jaar frisdrank of sap bij de meesten de voorkeur heeft. Alleen bij de vijftienjarigen geven de meeste jongeren de voorkeur aan alcohol, met name mixdrank (64%) en bier (11%). Op elke leeftijd is mixdrank de favoriete alcoholische drank.

Figuur 2.1: favoriete drank op een feestje naar leeftijd (N=163)

Hoe meer ervaring jongeren met alcohol hebben, des te vaker hebben ze de voorkeur voor een alcoholhoudende drank. Van de jongeren die nog nooit of alleen een slokje hebben gedronken hebben, kiest vrijwel iedereen voor frisdrank of sap als favoriete dranksoort op een feestje. Bij de jongeren die minstens een glas hebben gedronken, geeft ruim de helft de voorkeur aan alcoholische dranken (41% mixdrank en 11% bier). Bij de recente drinkers is alcohol nog populairder. Tweederde drinkt het liefst alcohol. Wederom is mixdrank het populairst (47%), maar ook bier doet het goed (15%).

2.2 Bacardi Breezer is het favoriete merk mixdrank

Aan de jongeren die mixdrank als favoriete drank op een feestje hebben gekozen, is gevraagd welke mixdrank hun voorkeur heeft. Vooral premixen (voorgemixte dranken) zijn favoriet. In figuur 2.2 is te zien dat de helft van de jongeren voor Bacardi Breezer kiest. Andere populaire premixen zijn Smirnoff Ice en Passoa Diablo. De favoriete postmix (zelfgemixte dranken) is Red

Bull (een energiedrank) en rode wodka. De categorie “anders” omvat zowel postmixen als premixen.

Figuur 2.2: favoriete merk mixdrank van jongeren (11-15 jaar) in percentages (N=38)

Merk	Percentage
Bacardi Breezer	50
Smirnoff Ice	13
Red Bull met rode wodka	13
Passoa Diablo	11
Anders	9
Geen voorkeur	5
Totaal	101 ¹

Premixen zijn kant-en-klare voorgemixte drankjes, een combinatie van sterke drank met fris of sap. De hier genoemde premixdranken bevatten 5 á 6% alcohol. Een flesje mixdrank is ongeveer 1,3 glas. Van zelfgemixte dranken is moeilijk te zeggen hoeveel procent alcohol erin zit, omdat de hoeveelheid drank per glas en de grootte van het glas verschilt. In een groter glas lijkt de hoeveelheid vaak minder dan dat er daadwerkelijk in zit.

2.3 Merkenkennis van jongeren is groot

Jongeren kennen veel merken van alcoholhoudende drank. Gemiddeld noemen ze spontaan vijf merknamen. In deze paragraaf wordt de merkenkennis van jongeren beschreven.

In het onderzoek zijn de jongeren gevraagd om merknamen van alcoholhoudende dranken op te noemen die ze kennen, bijvoorbeeld uit eigen ervaring, van thuis of van een reclame. Het viel op dat veel jongeren niet goed het onderscheid kenden tussen een merk of een soort.

Allereerst bleek dat jongeren niet goed weten wat het verschil is tussen een merk en een soort drank. Ook wisten jongeren vaak het verschil niet tussen een merk van kant-en-klare mixdrankjes en de naam van een achteraf gemixt drankje, zoals rode wodka met Red Bull, Sneeuw witje (bier met Seven Up), Baco (Bacardi Rum met cola) of Cola Tic (cola met rum). Soorten drank die vaak werden genoemd waren bier, wijn, bessenjenever, (rode) wodka en whisky.

Een aantal soortnamen waarvan het begrijpelijk werd gevonden dat jongeren niet wisten of het een merk- of soortnaam was, zijn meegenomen in het onderzoek alsof het merken zijn. Het betreft een aantal soortnamen van likeur en sterke drank, zoals vieux en apfelkorn. De meest bekende soortnamen, zoals bier, wijn, whisky en wodka zijn niet geaccepteerd. Als kinderen een bekende soortnaam als bier noemden, werd hen gevraagd een merk in plaats van een soort te noemen. Bij bier lukte dit vaak wel. Bij andere soorten meestal niet. Passoa en Passie (beiden een likeursoort met vergelijkbare smaak) is samengenomen als één categorie, omdat de jongeren deze twee merken vaak gezamenlijk noemden. Vaak wisten ze niet wat het verschil was tussen deze dranken. Hieronder zal steeds gesproken worden over Passoa.

Iets anders wat regelmatig voorkwam, was dat de helft van de merknaam genoemd of een verkeerd uitgesproken naam. Als de enquêteurs dachten te begrijpen om welk merk het ging, vroegen ze de kinderen of ze het betreffende merk bedoelden. Als dat klopte, werd het merk alsnog genoteerd. Hoe ouder kinderen zijn en hoe meer ervaring ze hebben met alcohol, des te beter ze de exacte merknamen kunnen noemen.

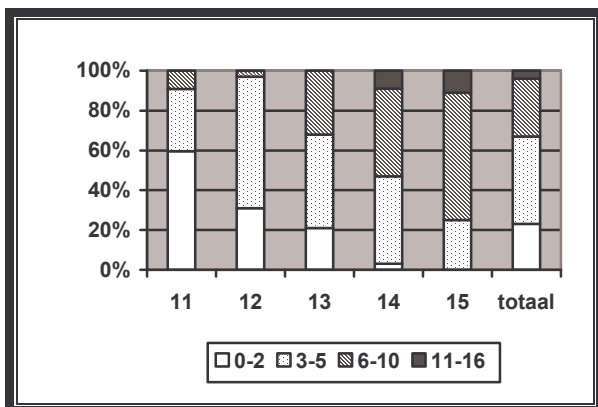
¹ Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

In totaal hebben jongeren 52 bestaande merknamen genoemd. Er zijn zestien biermerken, één wijnmerk, negen mixdrankmerken en 26 likeur/sterke drankmerken genoemd .

Gemiddeld kennen jongeren spontaan 4,6 merken. De jongeren van elf tot en met dertien kennen 3,2 (meisjes) of 3,7 (jongens) merken. Voor veertien- en vijftienjarigen is dat 6,0 (meisjes) of 6,8 (jongens). Meisjes kennen dus minder merken dan jongens.

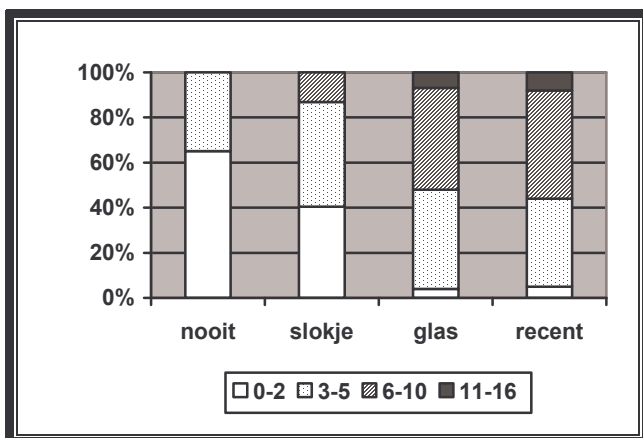
Hoe ouder jongeren zijn, des te meer merken kunnen ze spontaan opnoemen (zie figuur 2.3). Slechts één op de tien elfjarigen wist zes merken of meer te noemen. De meeste jongeren kennen drie tot tien merken (73%).

Figuur 2.3: aantal merken dat jongeren kennen naar leeftijd (N=163)

In figuur 2.4 is te zien dat hoe meer ervaring jongeren hebben, des te meer merken ze kennen. Van de jongeren die nog nooit hebben gedronken, kent 65% hooguit twee merken. Niemand kent meer dan vijf merken. Bij de jongeren die een glas hebben gedronken en bij de recente drinkers zijn degenen die tot hooguit twee merken komen juist een uitzondering. Van hen kent het merendeel zes merken of meer.

Figuur 2.4: aantal merken dat jongeren kennen naar drinkervaring (N=163)

2.4 Bacardi Breezer en Heineken meest genoemde merken

Bacardi Breezer en Heineken zijn de meest genoemde merken onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar. Ook erg bekend zijn Grolsch, Amstel, Smirnoff Ice, Passoa, Safari en Flügel. Bacardi Breezer, Smirnoff Ice en Flügel zijn mixdranken. Flügel wordt ook wel een shooter genoemd. Een shooter is een klein flesje met mixdrank of likeur dat vaak in één teug leeggedronken wordt. Mixdrank heeft meestal 5 á 6%. Likeur bevat een hoger percentage (15% of hoger). Passoa en Safari zijn likeuren.

Hieronder wordt steeds een verschil gemaakt tussen het totaal aantal merken dat jongeren noemen, bijvoorbeeld: jongens van elf tot en met dertien jaar noemen spontaan in totaal twaalf biermerken (zoals Heineken, Grolsch en Amstel). Ook is gekeken hoeveel merken een jongere gemiddeld noemt per dranksoort. Een jongere van elf tot en met dertien kent bijvoorbeeld gemiddeld 2,4 biermerken.

In alle leeftijdsgroepen worden biermerken het vaakst genoemd. Bij meisjes van veertien en vijftien worden biermerken en mixdranken even vaak genoemd. Bij de jongste groep worden biermerken mixdrankmerken het vaakst genoemd. Als gekeken wordt naar het totaal aantal merken, blijkt dat jongeren meer likeur/sterke drankmerken kennen dan mixdrankmerken.

Opvallend is dat de oudere jongens meer likeur/sterke drankmerken kennen dan biermerken. Ook mixdranken zijn goed bekend. Voor de oudere meisjes geldt dat ze vooral mixdrankmerken kennen, gevolgd door merken van likeur en sterke drank. Jongens noemen gemiddeld meer merken dan meisjes. Hoe ouder, des te meer merken ze kennen. De oudste groep noemt gemiddeld twee keer zo veel merken. In onderstaande figuur wordt tot slot weergegeven hoe vaak de jongeren merken van een bepaalde dranksoort noemden. Te zien is dat alle soorten goed scoren, behalve wijn. Bier staat op nummer één.

Figuur 2.5: aantallen per dranksoort (totale populatie, N=163)

Dranksoort	Totaal aantal genoemde merken	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	351	2,2
Mixdrank	221	1,4
Likeur/sterke drank	175	1,1
Wijn	2	0
Totaal	749	4,6 ²

Hieronder wordt uitgebreider ingegaan op de verschillen per leeftijd. Jongens van elf tot en met dertien jaar noemen vooral biermerken, gemiddeld 2,4 per persoon. De meest genoemde merken zijn Heineken, Bacardi Breezer, Grolsch en Amstel. In deze leeftijdscategorie zijn in totaal 27 verschillende merken genoemd (zie figuur 2.6).

² Vanwege afrondingsverschillen komt het totaal iets lager uit dan wanneer bovenstaand cijfers worden opgeteld.

Figuur 2.6: aantallen per dranksoort (jongens van 11 t/m 13, N=46)

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	12	2,4
Mixdrank	5	0,8
Likeur/sterke drank	10	0,5
Totaal	27	3,7

Meisjes tussen elf en dertien jaar noemen het mixdrankje Bacardi Breezer het vaakst. Ook bekend zijn Heineken, Grolsch en Passoa. In totaal noemen meisjes 28 merken. Uit figuur 2.7 blijkt dat ook meisjes vooral biermerken (gemiddeld 1,6), maar ook veel merken van mixdrank, likeur en sterke drank. De merkenkennis van meisjes op deze leeftijd is dus gevarieerder dan die van jongens die vooral biermerken noemen.

Figuur 2.7: aantallen per dranksoort (meisjes van 11 t/m 13 , N=55)

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	12	1,6
Mixdrank	4	0,9
Likeur/sterke drank	11	0,6
Wijn	1	0
Totaal	28	3,2 ³

De jongens van veertien en vijftien jaar noemen vooral Heineken en Bacardi Breezer. Passoa en Smirnoff Ice zijn ook goed bekend. Jongens van veertien en vijftien jaar noemen biermerken het vaakst, maar merken van mixdranken en likeur/sterke drank worden ook vaak genoemd (zie figuur 2.8). Ze kennen in totaal veel meer merknamen (44) dan jongens van elf tot en met dertien.

Figuur 2.8: aantallen per dranksoort (jongens van 14 en 15 , N=33)

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	14	2,7
Likeur/sterke drank	17	2,1
Mixdrank	12	2,1
Wijn	1	0
Totaal	44	6,8 ⁴

Bij meisjes van veertien en vijftien jaar is Bacardi Breezer veruit het meest genoemd. Ook Heineken en Passoa zijn bekend. Ze kennen vooral mixdrankmerken (in totaal 12), maar ook

³ Vanwege afrondingsverschillen komt het totaal iets hoger uit dan wanneer bovenstaand cijfers worden opgeteld.

⁴ Vanwege afrondingsverschillen komt het totaal iets lager uit dan wanneer bovenstaand cijfers worden opgeteld.

merken likeur, sterke drank en bier. Ze kennen minder merken dan jongens van dezelfde leeftijd. Gemiddeld noemen meisjes van veertien en vijftien even vaak mixdrankmerken als biermerken.

Figuur 2.9: aantallen per dranksoort (meisjes van 14 en 15 , N=29)

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Mixdrank	12	2,2
Bier	8	2,2
Likeur/sterke drank	11	1,7
Totaal	31	6,0 ⁵

2.5 Tweederde van de jongeren heeft bekende merken uitgeprobeerd

Aan de jongeren is gevraagd welke drankjes ze al gedronken hebben van de merken die ze opgenoemd hebben. Ook het drinken van een slokje werd meegeteld.

Jongeren tussen elf en vijftien jaar hebben het vaakst de mixdrank Bacardi Breezer gedronken (99 keer). Dat is op zich logisch, want in de vorige paragraaf bleek al dat Bacardi Breezer het vaakst genoemd werd. Van alle jongeren heeft 83% Bacardi Breezer genoemd. Driekwart van deze jongeren heeft Bacardi Breezer geprobeerd ofwel 61% van de totale populatie.

Andere drankjes die jongeren vaak gedronken hebben, zijn de biermerken Heineken, Passoa, Smirnoff Ice, Grolsch, Amstel, Flügel en Safari.

Veel van de genoemde merken zijn geprobeerd door de jongeren (zie figuur 2.10), namelijk 65%. Vooral de genoemde mixdrank- en likeur/sterke drankmerken werden vaak gedronken: respectievelijk 83% en 75% van de genoemde merken is door de jongeren gedronken. Voor bier geldt dat veel minder (48%).

Figuur 2.10: meest gedronken drankjes (totale populatie, N=163)

Dranksoort	Aantal keer merk van de dranksoort genoemd	Percentage van het totaal genoemde merken van de dranksoort
Bier	168	48
Mixdrank	184	83
Likeur/sterke drank	131	75
Wijn	2	100
Totaal	485	65

Van de drankjes die jongeren nog niet geprobeerd hebben, is gevraagd of ze die wilden uitproberen. Ook hier was Bacardi Breezer het populairst, ondanks dat de meeste jongeren het wel gedronken hebben. Ook naar de biersoorten Grolsch en Heineken zijn jongeren nieuwsgierig. Van de likeur- en sterke drankmerken is Passoa het merk waar de meesten benieuwd naar zijn. Opgeteld wordt er bij 12% van de genoemde merken aangegeven dat de

⁵ Vanwege afrondingsverschillen komt het totaal iets lager uit dan wanneer bovenstaand cijfers worden opgeteld.

jongere dit merk wil uitproberen. Bijna een kwart van de keren dat een merk genoemd is door de jongere is aangegeven dat hij of zij noch het merk had gedronken noch het wilde uitproberen. In ruim driekwart van de gevallen is het merk dat een jongere spontaan noemt gedronken of bestaat er de wens om het uit te proberen.

3 Het verkrijgen van alcohol

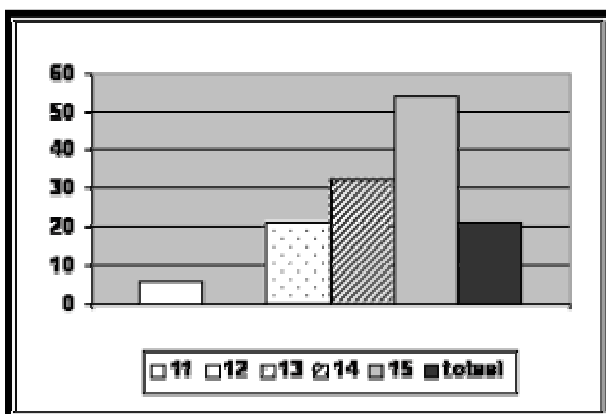
In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre jongeren van elf tot en met vijftien jaar alcohol kopen. Ook wordt aangegeven of hun ouders wel eens speciaal voor hen alcohol kopen.

3.1 Helft van de recent drinkende jongeren koopt zelf alcohol

In deze paragraaf wordt ingegaan op het aantal jongeren dat zelf alcohol koopt. Ook wordt aangegeven waar ze dat kopen.

Ruim één op de vijf (21%) jongeren heeft wel eens alcohol gekocht, ongeveer evenveel jongens als meisjes. Van de elf- en twaalfjarigen heeft vrijwel niemand alcohol gekocht. Van de dertienjarigen is dat éénvijfde (21%), van de veertienjarigen één derde (32%) en van de vijftienjarigen ruim de helft (54%) (zie figuur 3.1). Dit zijn voornamelijk jongeren die minstens een glas hebben gedronken. Van de recent drinkende jongeren heeft bijna de helft alcohol gekocht.

Figuur 3.1: percentage jongeren dat alcohol heeft gekocht naar leeftijd (N=163)

Aan de jongeren die alcohol hebben gekocht is gevraagd waar ze die hebben gekocht. Er mochten meerdere antwoorden gegeven worden. Jongeren kopen hun drank vooral in de supermarkt, maar ook in de disco, in het café en in de slijterij. Niemand gaf aan alcohol in een sportkantine te hebben gekocht. In onderstaande figuur wordt een overzicht hiervan gegeven.

Figuur 3.2: verkooppunten waar jongeren alcohol kopen in percentages (N=35%)

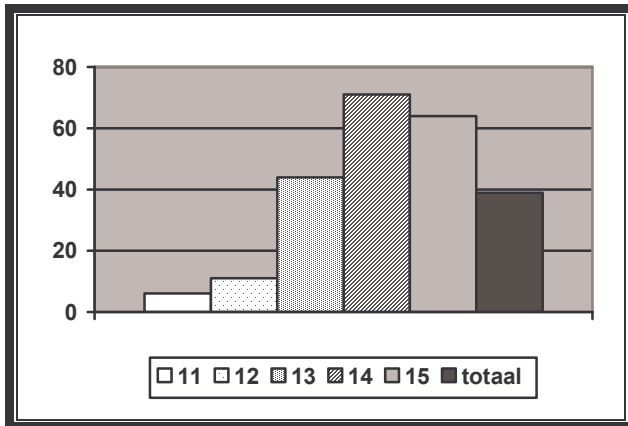
Verkooppunt	Percentage
Supermarkt	74
Discotheek/andere dansgelegenheid	23
Café/bar	20
Slijterij	11

3.2 Tweevijfde ouders koopt alcohol voor hun kind

Van de jongeren geeft bijna tweevijfde (39%) aan dat hun ouders wel eens alcohol voor hen hebben gekocht (zie figuur 3.3), ongeveer evenveel jongens als meisjes. Dit is twee keer zo hoog als het percentage jongeren dat zelf alcohol koopt. Net als bij het zelf kopen geldt ook hier

dat hoe ouder jongeren zijn, des te vaker alcohol voor hen gekocht is. Op twaalfjarige leeftijd koopt ruim één op de tien (11%) ouders al alcohol voor hun kind. Op veertien- en vijftienjarige leeftijd heeft respectievelijk 71% en 64% van de ouders alcohol voor hun kind gekocht.

Figuur 3.3: percentage ouders dat alcohol heeft gekocht voor hun kind naar leeftijd (van het kind) (N=163)

4 Alcohol en opvoeding

In dit hoofdstuk wordt besproken wat jongeren van elf tot en met vijftien jaar aangeven over alcohol in de opvoeding. Aan de orde komen de volgende onderwerpen: toestemming van ouders om te drinken, de toegestane hoeveelheid, het waarschuwen door ouders voor de risico's en de kennis van ouders over het drinkgedrag van jongeren.

Het is belangrijk te bedenken dat de gegevens over alcohol en opvoeding alleen aan de jongeren zelf zijn gevraagd. Het zou kunnen dat ouders andere antwoorden geven. Het geeft dus vooral een beeld van de beleving van jongeren.

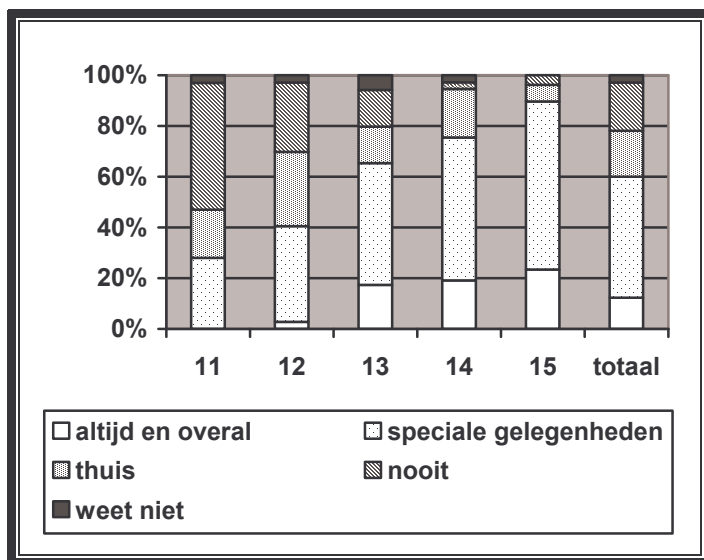
De cijfers worden net als in hoofdstuk één vergeleken met een groep HAVO- en VWO-leerlingen van veertien en vijftien jaar op een school waarop grotendeels leerlingen zitten met een niet-Nederlandse achtergrond, waarnaar verwezen wordt als de allochtone jongeren van school H. Hun antwoorden worden, voor zover relevant, steeds apart weergegeven en vergeleken met de andere veertien- en vijftienjarigen ofwel de (grotendeels) Nederlandse jongeren.

4.1 Viervijfde van de jongeren mag alcohol drinken

Viervijfde (82%) van alle jongeren van elf tot en met vijftien jaar mag naar eigen zeggen drinken van hun ouders. De helft (50%) van de jongeren geeft aan alcohol te mogen drinken bij speciale gelegenheden. Eénvijfde (19%) mag alleen thuis alcohol drinken, terwijl 13% zegt altijd en overall alcohol te mogen drinken van hun ouders. Slechts éénvijfde (20%) van de jongeren geeft aan nooit alcohol te mogen drinken. Er zijn geen verschillen tussen jongens en meisjes gevonden.

Tussen de leeftijden zijn duidelijke verschillen te ontdekken (zie figuur 4.1). Op elfjarige leeftijd mag de helft (47%) al alcohol drinken, maar geen van hen mag altijd en overall drinken. Op twaalfjarige leeftijd mag 74% drinken, vooral thuis en/of bij speciale gelegenheden. Van de dertienjarigen mag 83% drinken. Bijna éénvijfde (18%) mag altijd en overall drinken. Voor veertien- en vijftienjarigen is het verbieden van alcohol zeer uitzonderlijk. Dit gebeurt slechts in 3 tot 4% van de gevallen. Van deze leeftijdsgroep mag 21 tot 25% altijd en overall drinken. Bij speciale gelegenheden drinken mag 62 tot 71% alcohol gebruiken. Hoe ouder jongeren zijn, des te vaker krijgen ze dus toestemming om te drinken.

Figuur 4.1: toestemming van ouders om te drinken onder jongeren (11-15 jaar) (N=163)

De allochtone jongeren van school H. mogen veel minder vaak drinken dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Bijna de helft (47%) mag niet drinken tegenover 3 tot 4% van de Nederlandse veertien- en vijftienjarigen. Als ze de allochtone jongeren mogen drinken, is dat meestal bij speciale gelegenheden.

Aan de jongeren die aangeven bij speciale gelegenheden te mogen drinken –ongeveer de helft van de jongeren –, is gevraagd bij wat voor gelegenheden ze mogen drinken. Sommigen hebben meerdere antwoorden geven. Op feestdagen, zoals kerst en oud en nieuw, mag de meeste van deze jongeren drinken, maar ook op feestjes bij iemand thuis, verjaardagen van familie, de eigen verjaardag en verjaardagen van vrienden of vriendinnen mag het vaak (zie figuur 4.2).

Figuur 4.2: toegestane speciale gelegenheden om alcohol te drinken door ouders volgens jongeren (11-15 jaar) in percentages (N=81)

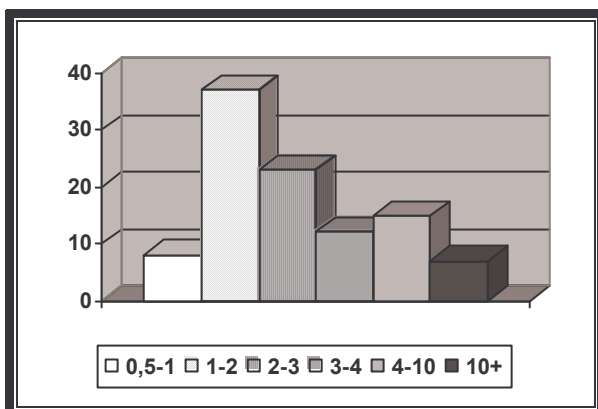
Gelegenheid	Percentage
Feestdagen, zoals kerst en oud & nieuw	95
Verjaardagen van familie	57
Feestjes bij iemand thuis	57
Mijn verjaardag	43
Verjaardagen van vriend(inn)en	43
Als ik uitga	22
Nog anders	21
Op schoolfeesten	7

In de categorie “nog anders” is voornamelijk aangegeven dat jongeren op vakantie mogen drinken.

4.2 Jongeren mogen gemiddeld bijna vier glazen per keer drinken

Aan de jongeren die mogen drinken is gevraagd hoeveel ze maximaal mogen drinken per keer. Als jongeren het niet precies of niet zeker wisten, is gevraagd een schatting te maken. Dit kwam erg vaak voor. Ruim de helft van de jongeren die mogen drinken heeft toestemming om twee glazen of meer te drinken. Een deel (15%) van de jongeren (die mogen drinken) mag zelfs vier tot tien glazen drinken. 7% denkt meer dan tien glazen te mogen drinken (zie figuur 4.3). In deze categorie varieerden de aantallen van tien tot en met twintig glazen. Omdat de jongeren vaak een schatting maakten van het aantal glazen dat ze mogen drinken, is het mogelijk dat de jongeren geen goed beeld hebben van wat ouders acceptabel vinden. Jongens noemen veel vaker dan meisjes een hoeveelheid van tien glazen of meer.

Figuur 4.3: aantal glazen dat jongeren (11-15 jaar) maximaal denken te mogen drinken in percentages (N=103)

Hoe ouder jongeren zijn, des te meer ze mogen drinken van hun ouders. Gemiddeld mogen jongeren 3,6 glas alcohol drinken. Tot en met dertien jaar mogen jongeren gemiddeld twee glazen drinken. Veertienjarigen mogen bijna vier glazen drinken. Een jongere van vijftien jaar mag naar eigen zeggen gemiddeld ruim zes glazen drinken (zie figuur 4.5).

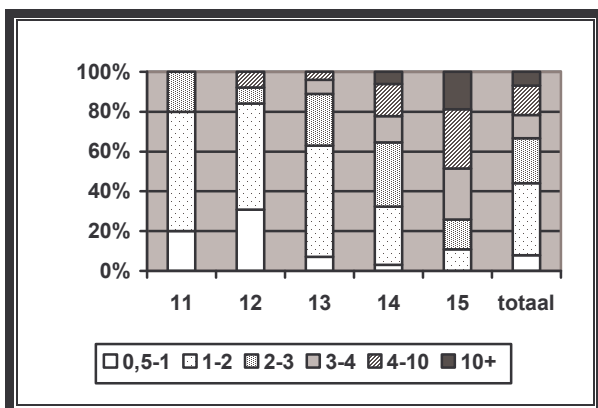
Figuur 4.4: gemiddeld aantal glazen dat jongeren maximaal denken te mogen drinken (N=103)

Leeftijd	Aantal glazen
11 jaar	1,6
12 jaar	1,7
13 jaar	2,0
14 jaar	3,7
15 jaar	6,1

Totaal 3,6

Hoe ouder jongeren zijn, des te meer variatie er zit in het toegestane aantal glazen. De meeste jongeren van elf jaar en twaalf jaar mogen een half tot tweeënehalf glas drinken. Ouders staan aan dertienjarigen in de meeste gevallen een één tot vier glazen toe. Aan de meeste veertienjarigen wordt één tot tien glazen toegestaan. Bij vijftienjarigen mag éénvijfde (19%) tien glazen of meer drinken. Veel jongeren gaven tijdens de enquêtes aan dat het aantal glazen dat ze noemden vaak ook het aantal was dat ze maximaal op een avond dronken.

Figuur 4.5: aantal glazen dat jongeren maximaal denken te mogen drinken in percentages (N=103)

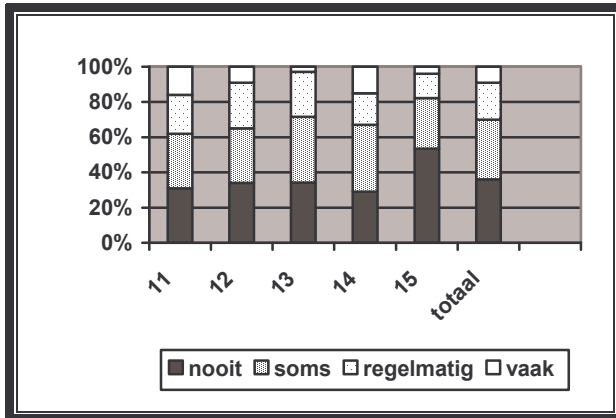

De allochtone jongeren van school H. mogen veel minder drinken dan hun veertien- en vijftienjarige leeftijdsgenoten. De aantallen verschillen van een half tot en met vijf glazen.

4.3 Ruim een kwart wordt nooit gewaarschuwd voor de risico's

Aan de jongeren werd gevraagd of ze door hun ouders zijn gewaarschuwd over de risico's van alcohol voor hun gezondheid en de risico's van alcohol in het verkeer. Hieruit blijkt dat tweederde wel gewaarschuwd wordt en éénderde niet.

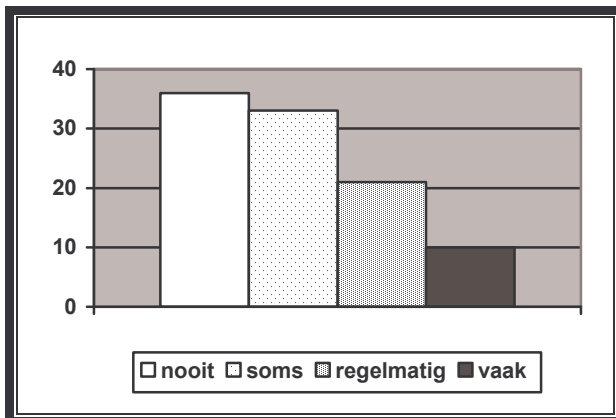
Figuur 4.6: percentage jongeren (11-15 jaar) dat zegt gewaarschuwd te zijn door de ouders over de risico's van alcohol voor de gezondheid (N=163)

Over de risico's voor de gezondheid wordt ongeveer éénderde (36%) nooit gewaarschuwd, éénderde (34%) soms en éénderde (30%) regelmatig tot vaak (zie figuur 4.6). Jongens worden vaker gewaarschuwd dan meisjes, terwijl het alcoholgebruik van jongens en meisjes ongeveer gelijk is. Alleen de vijftienjarigen laten afwijkende percentages zien: ruim de helft (54%) wordt nooit gewaarschuwd, terwijl ze gemiddeld veel meer ervaring hebben met alcohol dan de jongeren van veertien jaar en jonger.

Voor het waarschuwen door ouders over de risico's van alcohol in het verkeer geldt ongeveer hetzelfde. Meer dan éénderde (36%) van de jongeren geeft aan nooit gewaarschuwd te worden voor de risico's van alcohol in het verkeer, éénderde (33%) wordt soms gewaarschuwd en éénderde (31%) regelmatig tot vaak gewaarschuwd (zie figuur 4.7).

Figuur 4.7: percentage jongeren (11-15 jaar) dat zegt gewaarschuwd te zijn door de ouders over de risico's van alcohol in het verkeer (N=163)

Ook voor de verkeerswaarschuwingen geldt dat meer jongens worden gewaarschuwd dan meisjes. Tussen de leeftijden zijn geen grote verschillen.

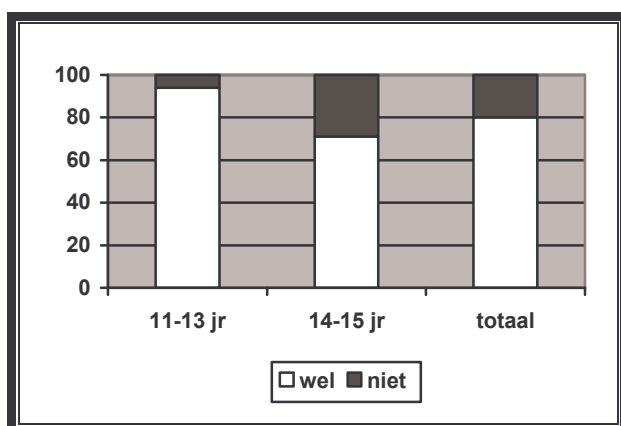
De allochtone jongeren van school H. worden minder vaak gewaarschuwd voor de risico's van alcohol voor de gezondheid en in het verkeer. Van deze veertien- en vijftienjarigen is 50% (verkeer) en 57% (gezondheid) nog nooit gewaarschuwd. Ook wordt maar een klein deel regelmatig tot vaak gewaarschuwd: 7% voor de verkeersrisico's en 20% voor de gezondheidsrisico's.

4.4 Meeste ouders weten hoeveel hun kind drinkt

Aan de jongeren die minstens een glas alcohol hebben gedronken is gevraagd of hun ouders weten dat ze drinken. Daar werd in 99% van de gevallen bevestigend op geantwoord.

Ook werd gevraagd of hun ouders weten hoeveel ze drinken. Ze konden kiezen uit de antwoorden ja zeker wel, ja waarschijnlijk wel, nee waarschijnlijk niet en nee zeker niet. De eerste twee en de laatste twee categorieën zijn hieronder steeds samengenomen. Viervijfde (80%) van de jongeren denkt dat hun ouders bekend zijn met hoeveel ze drinken, ongeveer evenveel jongens als meisjes. Eénvijfde (20%) denkt van niet (zie figuur 4.8). Tot en met dertien jaar zeggen bijna alle jongeren dat hun ouders wel weten hoeveel ze drinken. Voor de veertien- en vijftienjarigen is dat lager: respectievelijk 83% en 59%.

Figuur 4.8: percentage jongeren (11-15 jaar) dat zegt dat hun ouders wel/niet weten hoeveel ze drinken (N=91)

5. Discussie

In dit slothoofdstuk worden de conclusies van het onderzoek onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar bediscussieerd. Tot slot wordt aangegeven hoe deze gegevens mogelijk gebruikt kunnen worden in de voorlichtingscampagne voor ouders “Hoezo te jong?”.

5.1 Vergelijkbaar alcoholgebruik door jongeren in andere onderzoeken

Om te bepalen in hoeverre de ondervraagde jongeren representatief zijn voor de Nederlandse jongeren is hen gevraagd naar hun alcoholgebruik. Hieruit blijkt dat de gegevens uit dit onderzoek onder elf- tot en met vijftienjarigen vergelijkbaar zijn met twee grote recente onderzoeken, het peilstationsonderzoek van het Trimbos-instituut (Monshouwer et al, 2004) en een onderzoek van het NIPO (Van de Pol en Duijser, 2003). Het beeld dat uit alledrie de onderzoeken naar voren komt is dat de meeste jonge tieners al jong ervaring hebben met alcohol. Bij sommigen blijft het bij een slokje, maar vaak is het minstens een glas. Ongeveer tweevijfde heeft recent gedronken. De cijfers uit de verschillende onderzoeken zijn vergelijkbaar. Hieruit is af te leiden dat de ondervraagde jonge tieners in ons onderzoek wat betreft alcoholgebruik vergelijkbaar zijn met alle Nederlandse jongeren.

5.2 Conclusies

In de inleiding is aangegeven dat we zes vragen beantwoord willen krijgen. De eerste vraag is in hoeverre jongeren van elf tot en met vijftien bekend zijn met de merknamen van alcoholische dranken en of ze de hun bekende merken zelf hebben geprobeerd. Uit het onderzoek bleek dat meeste jongeren van elf tot en met vijftien jaar het liefst frisdrank of sap drinken op een feest. Van de alcoholische dranken is mixdrank de grote favoriet, vooral Bacardi Breezer. Hoe ouder en hoe meer ervaring met alcohol, des te populairder worden de alcoholische dranken. Dit bleek ook al in onderzoek van Van de Pol en Duijser (2003).

Jongeren van elf tot en met vijftien jaar zijn goed bekend met merknamen van alcoholhoudende dranken, vooral de merken Bacardi Breezer en Heineken. Gemiddeld noemen jongeren spontaan vijf merken op. Hoe ouder en hoe meer ervaring met alcohol, des te meer kennis van merken ze hebben. De merken die jongeren spontaan opnoemen is in 65% van de gevallen door hen gedronken. Vooral mixdrankmerken (83%) en likeur/sterke drankmerken (75%) worden vaak gedronken. In deze leeftijdsgroep hebben veel jongeren dus al likeur en sterke drank geprobeerd.

De tweede te beantwoorden vraag is hoeveel ouders, volgens de jongeren, speciaal voor hun kind alcohol in huis halen en hoeveel jongeren zelf alcohol kopen. Ruim één op de vijf jongeren heeft wel eens alcohol gekocht. Oudere en meer ervaren jongeren kopen het vaakst alcohol. In andere onderzoeken (Bieleman et al, 2004; Van de Pol en Duijser, 2003) komt ook naar voren dat jonge tieners gemakkelijk alcohol kunnen kopen, ondanks een wettelijk verbod op de verkoop van alcohol aan jongeren onder de zestien jaar. Bijna tweevijfde van de jongeren geeft aan dat hun ouders wel eens alcohol voor hen hebben gekocht, bijna twee keer zo veel als het aantal jongeren dat zelf koopt. Hoe ouder jongeren zijn, des te vaker alcohol voor hen gekocht is.

Vraag drie is of jongeren denken te mogen drinken van hun ouders en zo ja, hoeveel. Viervijfde van de jongeren van elf tot en met vijftien jaar zegt alcohol te mogen drinken van hun ouders. Het merendeel mag dat bij speciale gelegenheden, met name op feestdagen, verjaardagen en feestjes bij iemand thuis. Hoe ouder jongeren zijn, des te vaker hebben ze toestemming om te drinken en bij meer gelegenheden. Andere onderzoeken (Monshouwer et al, 2004; Van de Pol en Duijser, 2003) bevestigen dat jongeren vaak toestemming denken te hebben van ouders om te drinken. Gemiddeld mogen de jongeren die mogen drinken bijna vier glazen per keer consumeren. Tot en met dertien jaar mogen jonge tieners maximaal twee glazen drinken. Veertienjarigen mogen bijna vier glazen drinken, zestienjarigen ruim zes. Het is

aannemelijk dat sommige jongeren het aantal glazen te hoog inschatten. Veel jongeren gaven aan niet precies te weten hoeveel ze mogen drinken. Bijna iedereen maakte vervolgens een schatting.

De vierde vraag is of ouders, volgens de jongeren, op de hoogte zijn van het alcoholgebruik van hun kind. Vrijwel alle jongeren geven aan dat hun ouders weten of ze drinken. De meeste drinkende jongeren geven tevens aan dat hun ouders weten hoeveel ze drinken. Eénvijfde van de ouders weet het niet. De gegevens van Van de Pol en Duijser (2003) zijn ongeveer gelijk.

De vijfde vraag betreft het gewaarschuwd worden door de ouders over de risico's van alcohol. Tweederde van de jongeren wordt gewaarschuwd voor de risico's van alcohol voor de gezondheid en in het verkeer en éénderde niet. Ook in het NIPO-onderzoek (Van de Pol en Duijser, 2003) komt naar voren dat jongeren lang niet altijd worden gewaarschuwd door hun ouders.

Tot slot zijn de verschillen bekeken tussen allochtone en autochtone jongeren. De groep allochtone jongeren bestaat uit dertig veertien- en vijftienjarigen van school H. Deze jongeren drinken veel minder vaak dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Ook uit ander onderzoek (Monshouwer et al, 2003) blijkt dat allochtone jongeren minder drinken. Veel minder allochtone jongeren geven aan toestemming te hebben van hun ouders. Als ze toestemming hebben, is dat vooral voor speciale gelegenheden. Ze worden minder vaak gewaarschuwd voor de risico's van alcohol voor de gezondheid en in het verkeer.

5.3 Discussie

Het onderzoek heeft nieuwe gegevens opgeleverd over de bekendheid met merken van jongeren, het koopgedrag van ouders voor hun kinderen en de beleving van de opvoeding over alcohol door jonge tieners. Duidelijk is geworden dat kinderen goed bekend zijn met merken en deze vaak ook uitprobeerde hebben. Ook is gebleken dat jongeren van elf tot en met vijftien jaar vaak toestemming denken te hebben om te drinken en vaak meerdere glazen per keer mogen drinken. Regelmatig waarschuwen voor de risico's van alcohol gebeurt in lang niet alle gezinnen. Bovendien kopen sommige ouders drank voor hun kind.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat jonge tieners al jong beginnen met drinken, Een deel van hen drinkt regelmatig en meer dan een paar glazen. Jong beginnen met drinken brengt veel risico's met zich mee, zoals een grotere alcoholverslaving, zoals blijkt uit een factsheet van STAP (2003). Het merendeel van de jongeren denkt dat hun ouders het prima vinden als ze drinken. Het aantal glazen dat ze per keer denken te mogen drinken ligt hoog. Vaak geven jongeren aan dat ze niet goed weten hoeveel ze mogen drinken en maken een schatting. Een mogelijke reden hiervoor zijn dat ouders het geen probleem vinden dat hun kinderen op jonge leeftijd drinken, bijvoorbeeld door te weinig kennis over de risico's. Een andere mogelijke reden is dat ouders hun normen over alcoholgebruik niet duidelijk naar hun kinderen communiceren. Het is daarom belangrijk om aan ouders te vertellen dat duidelijke regels helpen voorkomen dat jongeren te jong en te veel drinken (Engels, 2003).

Eénderde van de jongeren wordt niet gewaarschuwd voor de risico's van alcohol. Het kan zijn dat ouders hun kinderen wel waarschuwen, maar dat jongeren dit snel vergeten. Uit onderzoek (Alcohol Alert, 1997) blijkt dat het waarschuwen voor de risico's van alcohol kan bijdragen aan het voorkomen van drinken op te jonge leeftijd, een mogelijkheid die een deel van de ouders niet lijkt te benutten. Ook blijkt uit onderzoek (Engels, 2003) dat ouders die toezicht houden op hun kind hiermee helpen te voorkomen dat hun kind problemen met alcohol krijgt. Een gemiste kans voor ongeveer éénvijfde van de ouders, omdat zij, volgens de jongeren, niet weten hoeveel hun kind drinkt.

In de verschillende onderzoeken komt naar voren dat regelmatig drinken op de basisschool nauwelijks voorkomt, terwijl dat in het voortgezet onderwijs sterk toeneemt. Vanuit preventief oogpunt valt er dus wat voor te zeggen om vooral in de laatste groepen van het basisonderwijs voorlichting te geven. Het uitstellen van de beginleeftijd kan in deze groepen het grootste effect opleveren, omdat in het voortgezet onderwijs een flink deel van de jongeren al drinkt. In de

laagste klassen van het voortgezet onderwijs zou naast het voorkomen van alcoholgebruik ook ingezet moeten worden op het beperken van het gebruik.

Op veertien- en vijftienjarige leeftijd neemt het aantal consumpties sterk toe. Jongeren van deze leeftijd die meer dan tien glazen op een weekenddag drinken zijn geen grote uitzondering: éénviufde van de vijftienjarige jongens en ééntiende van de meisjes van vijftien. Ook wordt op steeds meer dagen per vier weken gedronken. Voorlichting om te voorkomen dat jongeren gaan drinken, heeft op deze leeftijd dus meestal weinig zin meer.

Jongeren van elf tot en met vijftien jaar drinken het liefst frisdrank of sap op een feest. Dat zal voor veel ouders een geruststellende gedachte zijn. Omdat jongeren hun ouders er regelmatig van proberen te overtuigen dat “iedereen” drinkt op een feest, kan dit een argument zijn dat helpt om het drinken van alcohol op feesten nog wat uit te stellen.

Bijna een kwart van de jongeren drinkt het liefst mixdrank op een feest. Door het drinken van mixdranken neemt de bekendheid met sterke drankmerken waarschijnlijk toe, omdat deze drankjes sterke drank bevatten. In de naam komt vaak naar voren welk merk sterke drank erin zit, bijvoorbeeld Bacardi of Passoa. Het zou kunnen dat deze bekendheid met sterke drank het makkelijker maakt om hier jong mee te beginnen. Ook het gegeven dat de genoemde sterke drankmerken in driekwart van de gevallen zijn uitprobeernd duidt hierop. Omdat sterke drank niet altijd in standaardglazen geschonken wordt, drinkt een relatief onervaren jonge drinker waarschijnlijk snel te veel.

Het onderzoek heeft veel nieuwe kennis opgeleverd over de merken die bij jongeren bekend zijn en de hoeveelheid merken die ze kennen. Voor ouders is het goed om deze voorkeuren te kennen en te weten in hoeverre jongeren bekend zijn met merken. Dit geeft hen meer zicht op het gedrag en de leefwereld van hun kinderen. De gegevens van dit onderzoek kunnen ouders hierbij helpen.

Uit alle onderzoeken, inclusief ons onderzoek, blijkt dat jongeren alcohol kopen, terwijl het niet toegestaan is om alcohol te verkopen aan jongeren tot zestien jaar. Meer controle hierop, zowel door ouders als door de overheid, zou dit kunnen terugdringen.

Bijna tweevijfde van de jongeren geeft aan dat hun ouders wel eens alcohol voor hen hebben gekocht. Een verklaring hiervoor kan zijn dat veel ouders er geen problemen mee hebben dat hun kinderen op jonge leeftijd drinken. Alcohol in huis halen voor jongeren tot een jaar of vijftien zorgt ervoor dat jongeren op te jonge leeftijd in aanraking komen met alcohol. Ouder die alcohol kopen voor hun kind accepteren en stimuleren hierdoor dat hun kind alcohol drinkt.

5.4 Mogelijkheden voor campagne “Hoezo te jong?”

Uit dit onderzoek kunnen de volgende mogelijkheden voor de campagne “Hoezo te jong?” worden gehaald.

Het lijkt erop dat ouders te weinig weten over de risico's van alcohol voor jonge tieners, te gemakkelijk hun kinderen toestaan om te drinken, te veel glazen toestaan, te gemakkelijk alcohol voor hun kind kopen, te weinig toezicht houden op het alcoholgebruik van hun kind, weinig of niet waarschuwen en/of hun normen over alcoholgebruik onvoldoende naar hun kinderen communiceren. Dit geldt uiteraard niet voor alle ouders, maar voor een deel van de ouders lijkt dit wel op te gaan. Aan deze ouders kan in voorlichtingsboodschappen daarom de volgende zaken worden gecommuniceerd:

- Op de hoogte zijn van de risico's van alcohol voor jonge tieners is belangrijk. Voorlichtingsboodschappen moeten informatie over deze risico's bevatten.
- Waarschuwen over de risico's van alcohol is belangrijk. Ouders moeten hierop gewezen worden en handreikingen gegeven worden hoe ze dit kunnen doen.
- Tot een jaar of vijftien kunnen ouders jongeren het beste adviseren niet te drinken in verband met de risico's (Klungers en Van Dalen, 2004). In voorlichtingsmateriaal moet ouders duidelijkheid worden gegeven over wat wel acceptabel is en op welke leeftijd.

- Aan ouders dient verteld te worden dat duidelijk communiceren over normen en regels belangrijk is, evenals het houden van toezicht hierop.
- Ouders kunnen beter geen alcohol kopen voor hun jonge tieners, omdat ze zo eerder beginnen met drinken.

Jonge tieners beginnen al jong met drinken. Het is belangrijk dat ouders op de hoogte zijn van het alcoholgebruik in deze leeftijdsgroep, zodat ze weten op welke leeftijd hierover gesproken kan worden en regels kunnen worden gegeven. Jonge tieners op de basisschool drinken vaak nog niet regelmatig. Met hen kan daarom vooral gepraat worden over waarom alcohol drinken op die leeftijd niet verstandig is. Bij jongeren in het voortgezet onderwijs, die soms al regelmatig en veel drinken, is het belangrijk te vertellen over de risico's die veel drinken heeft.

Uit de merkenkennis van jongeren, maar ook uit andere onderzoeken (Spiertz, 2004), valt af te leiden dat jonge tieners worden beïnvloed door de alcoholmarketing. In voorlichting aan ouders is het goed hen hiervan op de hoogte te stellen. Ze kunnen ook meehelpen om de alcoholmarketing gericht op jongeren te beperken door klachten in te dienen als ze een alcoholreclame ongeschikt voor jongeren vinden. Hier kunnen ouders in de voorlichting op gewezen worden. Ook bij verkoop aan jongeren kunnen ouders een klacht indienen. Dit kan ook in voorlichtingsboodschappen worden gecommuniceerd.

Bijlage 1: opbouw onderzoekspopulatie

In de onderstaande tabel is weergegeven wat de opbouw van de onderzoekspopulatie is. De verdeling wordt aangegeven naar geslacht, leeftijd en opleiding.

De verdeling per plaats is niet gegeven in verband met de anonimiteit van scholen. Van de 193 enquêtes zijn 52 op straat gehouden. Per plaats zijn minimaal elf en maximaal 42 enquêtes afgenomen. De dertig jongeren van school H. worden op de volgende pagina apart weergegeven.

	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	79	48
Vrouw	84	52
Totaal	163	100
Leeftijd		
11 jaar	32	20
12 jaar	35	21
13 jaar	34	21
14 jaar	34	21
15 jaar	28	17
Totaal	163	100
Basisonderwijs/voortgezet onderwijs		
Basisonderwijs	58	36
Voortgezet onderwijs	105	64
Totaal	163	100
Opleiding* **		
VMBO	59	56
HAVO	24	23
VWO	22	21
Totaal	105	100

*Bij combinatieklassen is het schoolniveau naar beneden ingedeeld.

**De verdeling is vergelijkbaar met de landelijke verdeling per opleiding in de derde klas. Niet vertegenwoordigd in de populatie zijn LWOO-leerlingen (leerweg ondersteunend onderwijs), die landelijk 10% van de populatie zijn.

De school met grotendeels allochtone leerlingen heeft de volgende opbouw:

	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	15	50
Vrouw	15	50
Totaal	30	100
Leeftijd		
11 jaar	-	-
12 jaar	-	-
13 jaar	-	-
14 jaar	10	33
15 jaar	20	68
Totaal	30	100
Opleiding		
VMBO	-	-
HAVO	12	40
VWO	18	60
Totaal	30	100

Bijlage 2: tabellen

1. Alcoholgebruik door jongeren

Tabel 1a: Aantal jongeren dat een slokje heeft gedronken

	Aantal	Percentage
Ja	143	88
Nee	20	12
Totaal	163	100

Tabel 1b: Aantal jongeren dat een slokje heeft gedronken (school H.)

	Aantal	Percentage
Ja	19	63
Nee	11	37
Totaal	30	100

Tabel 2: Aantal jongeren dat geen slokje heeft gedronken naar geslacht

	Aantal	Percentage
Jongen	10	50
Meisje	10	50
Totaal	20	100

Tabel 3: Aantal jongeren dat geen slokje heeft gedronken naar leeftijd

	Aantal	N	Percentage van leeftijd
11 jaar	12	32	38
12 jaar	6	35	17
13 jaar	1	34	3
14 jaar	0	34	0
15 jaar	1	28	4
Totaal	20	163	

Tabel 4a: Aantal jongeren dat minstens een glas heeft gedronken (inclusief de nooit-drinkers)

	Aantal	Percentage
Ja	91	56
Nee	72	44
Totaal	163	100

Tabel 4b: Aantal jongeren dat minstens een glas heeft gedronken (inclusief de nooit-drinkers) (school H.)

	Aantal	Percentage
Ja	16	53
Nee	14	47
Totaal	30	100

Tabel 5a: Aantal jongeren dat minstens een glas heeft gedronken (exclusief de nooit-drinkers)

	Aantal	Percentage
Ja	91	64
Nee	52	36
Totaal	143	100

Tabel 5b: Aantal jongeren dat minstens een glas heeft gedronken (exclusief de nooit-drinkers) (school H.)

	Aantal	Percentage
Ja	16	84
Nee	3	16
Totaal	19	100

Tabel 6: Aantal jongeren dat minstens een glas heeft gedronken naar geslacht

	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	43	47
Vrouw	48	53
Totaal	91	100

Tabel 7: Aantal jongeren dat geen glas heeft gedronken naar geslacht (exclusief de nooit-drinkers)

	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	26	50
Vrouw	26	50
Totaal	52	100

Tabel 8: Aantal jongeren dat geen glas heeft gedronken naar geslacht (inclusief de nooit-drinkers)

	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	36	50
Vrouw	36	50
Totaal	72	100

Tabel 9: Aantal jongeren dat minstens een glas heeft gedronken naar leeftijd

Leeftijd	Aantal			Percentage	
	Ja	Nee	N	Ja	Nee
11 jaar	2	30	32	6	94
12 jaar	10	25	35	29	71
13 jaar	23	11	34	68	32
14 jaar	29	5	34	85	15
15 jaar	27	1	28	96	4
Totaal	91	72	163	56	44

Tabel 10a: Aantal jongeren dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gebruikt

	Aantal	Percentage
Ja	66	40
Nee	97	60
Totaal	163	100

Tabel 10b: Aantal jongeren dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gebruikt (school H.)

	Aantal	Percentage
Ja	9	30
Nee	21	70
Totaal	30	100

Tabel 11a: Aantal jongeren dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gebruikt (van de drinkende jongeren, minimaal glas)

	Aantal	Percentage
Ja	66	73
Nee	25	27
Totaal	91	100

Tabel 11b: Aantal jongeren dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gebruikt (van de drinkende jongeren, minimaal glas) (school H.)

	Aantal	Percentage
Ja	9	56
Nee	7	44
Totaal	16	100

Tabel 12: Aantal jongeren dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gebruikt naar geslacht

	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	31	47
Vrouw	35	53
Totaal	66	100

Tabel 13: Aantal jongeren dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gebruikt naar leeftijd

	Aantal	N	Percentage
Leeftijd			
11 jaar	2	32	6
12 jaar	7	35	20
13 jaar	9	34	26
14 jaar	22	34	65
15 jaar	26	28	93
Totaal	66	163	40

Tabel 14a: Aantal jongeren (van de recente drinkers) naar keren drinken in de afgelopen vier weken*

	11 jaar	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	totaal
Elke dag (30-31 dagen)	-	-	-	-	-	-
19-29 dagen	-	-	-	-	-	-
11-18 dagen	-	-	11 (1)	-	8 (2)	5 (3)
4-10 dagen	-	14 (1)	22 (2)	18 (4)	46 (12)	29 (19)
1-3 dagen	100 (2)	86 (6)	67 (6)	82 (18)	46 (12)	67 (44)
Totaal	100 (2)	100 (7)	100 (9)	100 (22)	100 (26)	100 (66)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet. Het gaat om aantallen en percentages van de recente drinkers van die leeftijd.

Tabel 14b: Aantal jongeren (van de recente drinkers) naar keren drinken in de afgelopen vier weken (school H.)

Keren drinken	Aantal jongeren	Percentage
Elke dag (30-31 dagen)	-	-
19-29 dagen	-	-
11-18 dagen	1	11
4-10 dagen	2	22
1-3 dagen	6	67
Totaal	9	100

2. Bekendheid met merken

Tabel 1: Favoriete drank op een feest naar geslacht*

Geslacht	Fris/sap	Bier	Mixdrank	Wijn	Anders	Totaal
Man	67 (53)	10 (8)	20 (16)	-	3 (2)	100 (79)
Vrouw	69 (58)	2 (2)	26 (22)	-	2 (2)	99 (84)
Totaal	68 (111)	6 (10)	23 (38)	-	3 (4)	100(163)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet.

Tabel 2: Favoriete drank op een feest naar leeftijd*

Leeftijd	Fris/sap	Bier	Mixdrank	Wijn	Anders	Totaal
11	97 (31)	-	-	-	3 (1)	100 (32)
12	89 (31)	3 (1)	9 (3)	-	-	101**(35)
13	74 (25)	6 (2)	15 (5)	-	6 (2)	101**(34)
14	62 (21)	3 (1)	35 (12)	-	-	100 (34)
15	11 (3)	21 (6)	64 (18)	-	4 (1)	100 (28)
Totaal	68 (111)	6 (10)	23 (38)	-	3 (4)	100(163)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet.

**De verschillen worden veroorzaakt door afronding.

Tabel 3: Favoriete drank op een feest naar ervaring met alcohol*

Ervaring	Fris/sap	Bier	Mixdrank	Wijn	Anders	Totaal
Niet-drinkers	100 (20)	-	-	-	-	100 (20)
Slokje	96 (50)	-	2 (1)	-	2 (1)	100 (52)
Glas	45 (41)	11 (10)	41 (37)	-	3 (3)	100 (91)
Recent	33 (22)	15 (10)	47 (31)	-	5 (3)	100 (66)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet.

Tabel 4: Favoriete mixdrank op een feest

	Aantal	Percentage
Bacardi Breezer	19	50
Smirnoff Ice	5	13
Red Bull met rode wodka	5	13
Passoa Diablo	4	11
Geen voorkeur	2	5
Malibu met cola	1	3
Bacardi cola	1	3
Blue Curaçao, Apfelkorn en Seven Up	1	3
Totaal	38	101*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 5: Aantal merken dat jongeren kennen naar geslacht*

Geslacht	0-2	3-5	6-10	11-16	Totaal
Man	37 (14)	51 (36)	54 (26)	50 (3)	99**(79)
Vrouw	63 (24)	49 (35)	46 (22)	50 (3)	100 (84)
Totaal	100 (38)	100 (71)	100 (48)	100 (6)	100(163)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet.

**Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 6: Aantal merken dat jongeren kennen naar leeftijd*

Leeftijd	0-2	3-5	6-10	11-16	Totaal
11	59 (19)	31 (10)	9 (3)	-	99** (32)
12	31 (11)	66 (23)	3 (1)	-	100 (35)
13	21 (7)	47 (16)	32 (11)	-	100 (34)
14	3 (1)	44 (15)	44 (15)	9 (3)	100 (34)
15	-	25 (7)	64 (18)	11 (3)	100 (28)
Totaal	23 (38)	44 (71)	29 (48)	4 (6)	100(163)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet.

**Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 7: Aantal merken dat jongeren kennen naar ervaring met alcohol*

	0-2	3-5	6-10	11 of meer	Totaal
Niet-drinkers	65 (13)	35 (7)	-	-	100 (20)
Slokje	40 (21)	46 (24)	13 (7)	-	99** (52)
Drinkers	4 (4)	44 (40)	45 (41)	7 (6)	100 (91)
Recent	5 (3)	39 (26)	48 (32)	8 (5)	100(66)

*De absolute getallen staan tussen haakjes, de percentages niet.

**Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 8: Aantal genoemde merknamen per dranksoort

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Totaal aantal genoemde merken	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Likeur/sterke drank	26	351	2,2
Bier	16	221	1,4
Mixdrank	9	175	1,1
Wijn	1	2	0
Totaal	52	749	4,6*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 9: Aantal genoemde merknamen per dranksoort door jongens van elf tot en met dertien jaar

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Totaal aantal genoemde merken	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	12	110	2,4
Mixdrank	5	38	0,8
Likeur/sterke drank	10	23	0,5
Totaal	27	171	3,7

Tabel 10: Aantal genoemde merknamen per dranksoort door meisjes van elf tot en met dertien jaar

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Totaal aantal genoemde merken	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	12	89	1,6
Mixdrank	4	52	0,9
Likeur/sterke drank	11	35	0,6
Wijn	1	1	0
Totaal	28	177	3,2*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 11: Aantal genoemde merknamen per dranksoort door jongens van veertien en vijftien jaar

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Totaal aantal genoemde merken	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Bier	14	89	2,7
Likeur/sterke drank	17	68	2,1
Mixdrank	12	68	2,1
Wijn	1	1	0
Totaal	44	226	6,8*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 12: Aantal genoemde merknamen per dranksoort door meisjes van veertien en vijftien jaar

Dranksoort	Aantal merken genoemd	Totaal aantal genoemde merken	Gemiddeld aantal genoemde merken per jongere
Mixdrank	12	63	2,2
Bier	8	63	2,2
Likeur/sterke drank	11	49	1,7
Totaal	31	175	6,0*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 13: Gemiddeld aantal genoemde merknamen door jongeren

Geslacht	Leeftijd	Aantal
Man	11-13	3,7
Vrouw	11-13	3,2
Man	14-15	6,8
Vrouw	14-15	6,0
Totaal	11-15	4,6

Tabel 14: Gedronken dranksoorten door jongeren

Dranksoort	Aantal keer dranksoort genoemd	Percentage van de genoemde merken
Bier	168	48
Mixdrank	184	83
Likeur/sterke drank	131	75
Wijn	2	100
Totaal	485	65

3. Het verkrijgen van alcohol

Tabel 1: Aantal jongeren dat alcohol heeft gekocht

	Aantal	Percentage
Ja	35	21
Nee	128	79
Totaal	163	100

Tabel 2: Aantal jongeren dat alcohol heeft gekocht naar geslacht

	Aantal	Percentage
Jongens	17	22
Meisjes	18	21
Totaal	35	21

Tabel 3: Aantal jongeren dat alcohol heeft gekocht naar leeftijd

Leeftijd	Aantal	N	Percentage
11 jaar	2	32	6
12 jaar	-	35	-
13 jaar	7	34	21
14 jaar	11	34	32
15 jaar	15	28	54
Totaal	35	163	21

Tabel 4: Verkooppunten waar jongeren alcohol kopen in aantallen en percentages.

Verkooppunt	Aantal	Percentage
Supermarkt	26	74
Slijterij	4	11
Andere winkel	-	-
Café/bar	7	20
Discotheek/andere dansgelegenheid	8	23
Sportkantine	-	-
Nog anders	1	3
Weet niet/wil niet zeggen	-	-

Tabel 5: Aantal ouders dat alcohol heeft gekocht voor hun kind

	Aantal	Percentage
Ja	63	39
Nee	99	61
Onbekend	1	1
Totaal	163	101*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 6: Aantal ouders dat alcohol heeft gekocht naar geslacht

Geslacht	Aantal	Percentage
Jongens	32	41
Meisjes	31	37
Totaal	63	39

Tabel 7: Aantal ouders dat alcohol heeft gekocht naar leeftijd

Leeftijd	Aantal	N	Percentage
11 jaar	2	32	6
12 jaar	4	35	11
13 jaar	15	34	44
14 jaar	24	34	71
15 jaar	18	28	64
Totaal	63	163	39

4. Alcohol en opvoeding

Tabel 1a: Aantal jongeren dat alcohol mag drinken*

	Aantal	Percentage
Altijd en overal	21	13
Speciale gelegenheden	81	50
Thuis	31	19
Nooit	33	20
Weet niet	5	3
Totaal	172	105

* Het totaal is iets groter dan 163 (100%), omdat een paar respondenten meerdere antwoorden hebben gegeven.

Tabel 1b: Aantal jongeren dat alcohol mag drinken (school H.)

	Aantal	Percentage
Altijd en overal	5	17
Speciale gelegenheden	10	33
Thuis	1	3
Nee	14	47
Weet niet	-	-
Totaal	30	100

Tabel 2: Aantal jongeren dat alcohol mag drinken naar geslacht*

	Aantal jongens		Aantal meisjes	
Altijd en overal	9	(11)	12	(14)
Speciale gelegenheden	40	(51)	41	(49)
Thuis	15	(19)	16	(19)
Nooit	16	(20)	17	(20)
Weet niet	3	(4)	2	(2)
Totaal	84	(105)**	88	(104)**

* Percentages staan tussen haakjes

** Het totaal is groter dan 100% omdat een paar respondenten meerdere antwoorden hebben gegeven

Tabel 3: Aantal jongeren dat alcohol mag drinken naar leeftijd*

	11	12	13	14	15
Altijd en overal	-	1 (3)	6 (18)	7 (21)	7 (25)
Speciale gelegenh.	9 (28)	14 (40)	17 (50)	21 (62)	20 (71)
Thuis	6 (19)	11 (31)	5 (15)	7 (21)	2 (7)
Nooit	16 (50)	10 (29)	5 (15)	1 (3)	1 (4)
Weet niet	1 (3)	1 (3)	2 (6)	1 (3)	-
Totaal	32 (100)	38 (106)**	35 (103)**	37 (109)**	30

* Percentages staan tussen haakjes

** Het totaal is groter dan 100% omdat respondenten meerdere antwoorden hebben gegeven

Tabel 4: Genoemde speciale gelegenheden door jongeren

	Aantal	Percentage
Mijn verjaardag	38	47
Verjaardagen van familie	46	57
Verjaardagen van vriend(inn)en	35	43
Feestdagen	77	95
Feestjes bij iemand thuis	46	57
Als ik uitga	18	22
Op schoolfeesten	6	7
Nog anders	17	21

Tabel 5a: Aantal glazen dat jongeren zeggen te mogen drinken van hun ouders

Glazen	Percentage	Aantal
0,5-1	8	8
1-2	37	37
2-3	23	23
3-4	12	13
4-10	15	15
10+	7	7
Totaal	102*	103

* Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 5b: Aantal glazen dat jongeren zeggen te mogen drinken van hun ouders (school H.)

Glazen	Aantal	Percentage
0,5-1	1	6
1-2	6	37
2-3	7	44
3-4	1	6
4-10 (5)	1	6
10+	-	-
Totaal	16	99*

* Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 6: Aantal glazen dat jongeren zeggen te mogen drinken van hun ouders naar leeftijd in absolute aantallen

	11	12	13	14	15
0,5-1	1	4	2	1	-
1-2	3	7	15	9	3
2-3	1	1	7	10	4
3-4	-	-	2	4	7
4-10	-	1	1	5	8
10+	-	-	-	2	5
Totaal	5	13	27	31	27

Tabel 7: Aantal glazen dat jongeren zeggen te mogen drinken van hun ouders naar leeftijd in percentages

	11	12	13	14	15
0,5-1	20	31	7	3	-
1-2	60	54	56	29	11
2-3	20	8	26	32	15
3-4	-	-	7	13	26
4-10	-	8	4	16	30
10+	-	-	-	6	19
Aantal jongeren	5	13	27	31	27
Totaal percentage	100	101*	100	99*	101*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 8: Gemiddeld aantal glazen dat jongeren zeggen te mogen drinken van hun ouders

Leeftijd	Aantal glazen
11 jaar	1,6
12 jaar	1,7
13 jaar	2,0
14 jaar	3,7
15 jaar	6,1
Totaal	3,6

Tabel 9a: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de gezondheidsrisico's van alcohol

	Aantal	Percentage
Vaak	15	9
Regelmatig	35	21
Soms	55	34
Nooit	58	36
Totaal	163	100

Tabel 9b: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de gezondheidsrisico's van alcohol (school H.)

	Aantal	Percentage
Vaak	4	13
Regelmatig	2	7
Soms	7	23
Nooit	17	57
Totaal	30	100

Tabel 10: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de gezondheidsrisico's van alcohol naar geslacht*

	Jongens	Meisjes
Vaak	11 (14)	4 (5)
Regelmatig	13 (16)	22 (26)
Soms	31 (39)	24 (29)
Nooit	24 (30)	34 (40)
Totaal	79 (99**)	84 (100)

* Percentage tussen haakjes.

**Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 11: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de gezondheidsrisico's van alcohol naar leeftijd*

Leeftijd	11	12	13	14	15
Vaak	5 (16)	3 (9)	1 (3)	5 (15)	1 (4)
Regelmatig	7 (22)	9 (26)	9 (26)	6 (18)	4 (14)
Soms	10 (31)	11 (31)	13 (38)	13 (38)	8 (29)
Nooit	10 (31)	12 (34)	11 (35)	10 (29)	15 (54)
Totaal	32 (100)	35 (100)	34 (100)	34 (100)	28 (100)

* Percentage tussen haakjes

Tabel 12a: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de risico's van alcohol in het verkeer

	Aantal	Percentage
Vaak	17	10
Regelmatig	34	21
Soms	53	33
Nooit	59	36
Totaal	163	100

Tabel 12b: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de risico's van alcohol in het verkeer (school H.)

	Aantal	Percentage
Vaak	-	-
Regelmatig	2	7
Soms	13	43
Nooit	15	50
Totaal	30	100

Tabel 13: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de gezondheidsrisico's van verkeer naar geslacht*

	Jongens	Meisjes
Vaak	13 (16)	4 (5)
Regelmatig	14 (18)	20 (24)
Soms	28 (35)	25 (30)
Nooit	24 (30)	35 (42)
Totaal	79 (99)**	84 (101)**

* Percentage tussen haakjes

**Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 14: Aantal jongeren dat is gewaarschuwd door hun ouders over de gezondheidsrisico's van verkeer naar leeftijd*

Leeftijd	11	12	13	14	15
Vaak	6 (19)	2 (6)	3 (9)	4 (12)	2 (7)
Regelmatig	6 (19)	9 (26)	4 (12)	6 (18)	9 (32)
Soms	11 (34)	12 (34)	12 (34)	12 (35)	6 (21)
Nooit	9 (28)	12 (34)	15 (44)	12 (35)	11 (39)
Totaal	32 (100)	35 (100)	34 (99)**	34 (100)	28 (99)**

* Percentage tussen haakjes.

**Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 15a: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten dat ze drinken

	Aantal	Percentage
Zeker	90	99
Waarschijnlijk	-	-
Waarschijnlijk niet	1	1
Zeker niet	-	-
Weet niet	-	-
Totaal	91	100

Tabel 15b: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten dat ze drinken (school H.)

	Aantal	Percentage
Zeker	14	88
Waarschijnlijk	1	6
Waarschijnlijk niet	-	-
Zeker niet	1	6
Weet niet	-	-
Totaal	16	100

Tabel 16: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten dat ze drinken naar geslacht*

	Jongens	Meisjes
Zeker/Waarschijnlijk	42 (98)	48 (100)
Waarschijnlijk niet/Zeker niet	1 (2)	-
Totaal	43 (100)	48 (100)

* Percentages tussen haakjes.

Tabel 17: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten dat ze drinken naar leeftijd*

Leeftijd	11	12	13	14	15
Zeker/ Waarschijnlijk	2 (100)	10 (100)	23 (100)	29 (100)	26 (96)
Waarschijnlijk niet/ Zeker niet	-	-	-	-	1 (4)
Totaal	2 (100)	10 (100)	23 (100)	29 (100)	27 (100)

* Percentages tussen haakjes.

Tabel 18a: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten hoeveel ze drinken

	Aantal	Percentage
Zeker	61	67
Waarschijnlijk	12	13
Waarschijnlijk niet	10	11
Zeker niet	8	9
Weet niet	-	-
Totaal	91	100

Tabel 18b: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten hoeveel ze drinken (school H.)

	Aantal	Percentage
Zeker/		
Waarschijnlijk	10	63
Waarschijnlijk niet/		
Zeker niet	6	38
Totaal	16	101*

*Verschil wordt veroorzaakt door afronding.

Tabel 19: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten hoeveel ze drinken naar geslacht*

	Jongens	Meisjes
Zeker/Waarschijnlijk	35 (81)	38 (79)
Waarschijnlijk niet/		
Zeker niet	8 (19)	10 (21)
Totaal	43 (100)	48 (100)

* Percentages tussen haakjes

Tabel 20: Aantal drinkende jongeren dat aangeeft dat hun ouders weten hoeveel ze drinken naar leeftijd*

Leeftijd	11	12	13	14	15
Zeker/					
Waarschijnlijk	2 (100)	9 (90)	22 (96)	24 (83)	16 (59)
Waarschijnlijk niet/					
Zeker niet	-	1 (10)	1 (4)	5 (17)	11 (41)
Totaal	2 (100)	10 (100)	23 (100)	29 (100)	27 (100)

* Percentages tussen haakjes.

Bijlage 3: bronnen

Alcohol: gezondheidsrisico's voor kinderen (2003). Utrecht: STAP.

Alcohol & Public Policy Group (2003). Alcohol: No Ordinary Commodity. A Summary of the Book. In: *Addiction*, 98, pp. 1343-1350.

Bieleman, B., Biesma, S., Kruize, A. en Snippe, J. (2004). *Monitor alcoholverstreking jongeren 2003. Naleving leeftijdsgrenzen 16 en 18 jaar: metingen 1999, 2001 en 2003*. Groningen/Rotterdam: INTRAVAL.

Cuijpers, P. en Bolier, L. (2001). Gezinsgerichte verslavingspreventie: een overzicht van de literatuur. In: *TSG*, jaargang 79, nummer 7, pp. 427-433.

Engels, Rutger (2003). *Big Family*. Nijmegen.

Klungers, Jorinde en Dalen, Wim van (2004). *Mag ik ook een glaasje? Handreikingen bij de opvoeding over alcohol*. Amsterdam: SWP.

Monshouwer, K., Dorsselaer, S. van, Gorter, A., Verdurmen, J. en Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag. Kernegegevens uit het peilstationsonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Monshouwer, Karin et al (2003). Progress from a first drink to first intoxication: age of onset, time-windows and the risk factors in a Dutch national sample of secondary school students. In: *Journal of Substance Use*, Vol. 8, Nr. 3, pp. 155-163.

Pol, Martine van de en Duijser, Elisabeth (2003). *Meting alcoholgebruik jongeren. Onderzoek onder Nederlandse jongeren 10 t/m 15 jaar*. Amsterdam: NIPO.

Spiertz, Loes (2004). *Alcoholreclame en jongeren. Een inventarisatie van wetenschappelijke literatuur uit de jaren 1999-2004 over de effecten van alcoholreclame en jongeren*. Utrecht: STAP.

Youth Drinking: Risk Factors and Consequences (1997). Alcohol Alert, nummer 37. NIAAA.

Brochures:

Klungers, Jorinde (red.) (2004). *Praten met je kind over alcohol*. Utrecht: STAP.

Websites:

www.alcoholenopvoeding.nl